

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดวิมุตยาราม สำนักงานเขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการสอนตามรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์กับ
วิธีการสอนโดยใช้แผนที่ความคิด ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 - 1.1 วัตถุประสงค์
 - 1.2 หลักการ
 - 1.3 จุดมุ่งหมาย
 - 1.4 สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 1.5 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย
 - 1.6 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง
2. เรียงความ
 - 2.1 ความหมายเรียงความ
 - 2.2 องค์ประกอบของการเขียนเรียงความ
 - 2.3 โวหารในการเขียนเรียงความ
 - 2.4 ลักษณะของเรียงความที่ดี
 - 2.5 เทคนิคการให้คะแนนการเขียนเรียงความ
3. การเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.1 ความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.2 ความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.3 การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.4 แนวทางในการส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์

4. กระบวนการคิดสร้างสรรค์
 - 4.1 ความหมายของกระบวนการคิดสร้างสรรค์
 - 4.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
 - 4.3 ประเภทของวิธีการสอนแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์
 - 4.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้กระบวนการคิดสร้างสรรค์
5. แผนที่ความคิด
 - 5.1 ความเป็นมาของแผนที่ความคิด
 - 5.2 ความหมายและความสำคัญของแผนที่ความคิด
 - 5.3 ประเภทของแผนที่ความคิด
 - 5.4 กฎเกณฑ์ของแผนที่ความคิด
 - 5.5 ขั้นตอนของการสร้างแผนที่ความคิด
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 4)

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 4)

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 5)

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุนทรีย์ และรักการออกกำลังกาย

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดความวิจัย
วันที่..... - 3 ก.ย. 2555
เลขทะเบียน..... 248507
เลขเรียกหนังสือ.....

4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 6)

1. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับ และส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัด และลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

1.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมี

การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

1.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

1.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

- 2.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2.2 ซื่อสัตย์สุจริต
- 2.3 มีวินัย
- 2.4 ใฝ่เรียนรู้
- 2.5 อยู่อย่างพอเพียง
- 2.6 มุ่งมั่นในการทำงาน
- 2.7 รักความเป็นไทย
- 2.8 มีจิตสาธารณะ

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระและ

มาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 12)

สาระที่ 1 การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด

มาตรฐาน ท 3.1 สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ และสร้างสรรค์

สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย

มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดี และวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระภาษาไทย

สาระที่ 2 การเขียน

มาตรฐาน ท 2.1 ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงาน การศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 25)

ตาราง 1

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ประถมศึกษาปีที่ 4	1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดและครึ่งบรรทัด	การคัดลายมือตัวบรรจงเต็ม บรรทัด และครึ่งบรรทัด ตามรูปแบบการเขียน ตัวอักษรไทย
ประถมศึกษาปีที่ 4	2. เขียนสื่อสารโดยใช้คำได้ถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสม	การเขียนสื่อสาร เช่น 1. คำขวัญ 2. คำแนะนำ
ประถมศึกษาปีที่ 4	3. เขียนแผนภาพโครงเรื่อง และแผนภาพความคิด เพื่อใช้พัฒนางานเขียน	การนำแผนภาพโครงเรื่อง และแผนภาพความคิดไปพัฒนางานเขียน
ประถมศึกษาปีที่ 4	4. เขียนย่อความจากเรื่องสั้น ๆ	การเขียนย่อความจากสื่อต่าง ๆ เช่น นิทาน ความเรียงประเภทต่าง ๆ ประกาศ จดหมาย คำสอน
ประถมศึกษาปีที่ 4	5. เขียนจดหมายถึงเพื่อนและบิดามารดา	การเขียนจดหมายถึงเพื่อน และบิดามารดา
ประถมศึกษาปีที่ 4	6. เขียนบันทึกและเขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้า	การเขียนบันทึกและเขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้า
ประถมศึกษาปีที่ 4	7. เขียนเรื่องตามจินตนาการ	การเขียนเรื่องตาม จินตนาการ
ประถมศึกษาปีที่ 4	8. มีมารยาทในการเขียน	มารยาทในการเขียน

สรุปได้ว่า จากตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียน ไว้ว่า การมีทักษะในการคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด และครึ่งบรรทัด เขียนสะกดคำ แต่งประโยคและเขียนข้อความ ตลอดจนเขียนสื่อสาร โดยใช้ถ้อยคำชัดเจนเหมาะสม ใช้แผนภาพ โครงเรื่องและแผนภาพความคิด เพื่อพัฒนา งานเขียน เขียนเรียงความ ย่อความ จดหมายส่วนตัว กรอกแบบรายการต่าง ๆ เขียนแสดง ความรู้สึกและความคิดเห็น เขียนเรื่องตามจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ และมีมารยาทใน การเขียน

เรียงความ

ความหมายเรียงความ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 968) ได้ให้ความหมายของเรียงความ ไว้ว่า เรียงความ ก. นำข้อความต่าง ๆ มาแต่งเรียบเรียงให้เป็นเรื่องราว แต่งหนังสือในลักษณะ ที่ใช้พูดหรือเขียนกันเป็นสามัญต่างจากลักษณะที่แต่งเป็นร้อยกรอง น. เรื่องที่นำ ข้อความต่าง ๆ มาแต่งเรียบเรียงขึ้น

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทย (2549, หน้า 25) ได้ให้ความหมายของเรียงความไว้ว่า คือ การเขียนเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ ข้อมูล ความคิดเห็น ความรู้สึก ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จากประสบการณ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมของผู้เขียนนำเสนออย่างมีระบบระเบียบ

หรรษา ผลาท (2542, หน้า 165) กล่าวว่า การเขียนเรียงความเป็นทั้งศาสตร์และ ศิลป์เพราะมีการกำหนดรูปแบบและวิธีการเขียนที่แน่นอนซึ่งประกอบด้วย คำนำ เนื้อหา และสรุปพร้อมทั้งใช้ความสามารถเฉพาะตนเขียนให้น่าอ่านมีรสคำ รสความ

ชัยนันท์ นันทพันธ์ (2548, หน้า 4) กล่าวว่า เรียงความเป็นการแสดงความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจของเราให้ผู้อื่นทราบ การเขียนเรียงความจึงเป็นการฝึกให้ผู้เขียน รู้จักใช้ความคิด ความเห็น และความรู้ของตนในการเขียนเรียบเรียงขึ้นเป็นเรื่องราว และถ่ายทอดความรู้สึกของผู้อ่าน เมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้วสามารถที่จะเข้าใจตามลำดับ เนื้อหาที่เป็นขั้นตอน การเขียนเรียงความต้องเขียนตามหลักการใช้ภาษา ความถูกต้อง เนื้อหาสาระน่าอ่าน

ผจงวาด พูลแก้ว (2547, หน้า 119) กล่าวว่า การเขียนเรียงความเป็นศิลปะอย่างหนึ่งของการใช้ภาษา ผู้เขียนจะต้องศึกษากฎเกณฑ์และฝึกหัดเขียนเพื่อให้ภาษาของตนนั้นราบรื่นสละสลวยและถ่ายทอดความหมายให้ผู้อ่านรู้เรื่องราวตามที่ผู้เขียนต้องการได้ การเขียนเรียงความนั้นต้องบรรจุความรู้ ความคิดเห็น หรือความรู้สึกที่เรามีอยู่เสนอผู้อ่าน โดยเขียนให้ตรงกระทู้ที่ตั้งไว้

จากการให้ความหมายของเรียงความ ดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เรียงความ หมายถึงงานเขียนที่ผู้เขียนเรียบเรียงประโยคเป็นเรื่องราวที่ต่อเนื่องโดยอาศัย ความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และความรู้สึกถ่ายทอดออกไปยังผู้อ่าน โดยมีองค์ประกอบของงานเขียน 3 ส่วน คือ คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป

องค์ประกอบของการเขียนเรียงความ

การเขียนเรียงความ เป็นการใช้ภาษาให้ถูกต้อง อย่างเคร่งครัดและเป็นวิชาที่สอนในหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานจนกระทั่งระดับมหาวิทยาลัย เพราะถือว่าเมื่อเข้าใจและมีความสามารถในการเขียนเรียงความและรู้จักใช้ภาษาได้ถูกต้องจากการเขียนเรียงความแล้วก็สามารถที่จะขีดเขียนงานประเภทอื่น ๆ ได้ง่ายยิ่งขึ้น

ชัยนันท์ นันทพันธ์ (2548, หน้า 5-8) ได้กล่าวว่า การเขียนเรียงความจำเป็นต้องอาศัยหลักการเขียน ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. คำนำ
2. เนื้อเรื่อง
3. สรุป

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย (2549, หน้า 26-37) ได้กล่าวว่า เรียงความประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง
2. คำนำ
3. เนื้อเรื่อง
4. สรุป

ดวงใจ ไทยอุบล (2549, หน้า 35-38) ได้กล่าวถึง รายละเอียดในการเขียน
เรียงความว่า มีองค์ประกอบดังนี้

1. คำนำ
2. เนื้อเรื่อง
3. สรุป

ผจงวาด พูลแก้ว (2547, หน้า 119) ได้กล่าวว่า เรียงความประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ
3 ส่วน คือ

1. คำนำ
2. เนื้อเรื่อง
3. สรุป

สรุปได้ว่า การเขียนเรียงความต้องมีส่วนประกอบในการเขียน 3 ส่วน ด้วยกัน คือ
คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป

หลักในการเขียนคำนำ การเขียนคำนำเป็นการเขียนที่ยากที่สุดเพราะเป็น
การเริ่มต้นความคิดที่จะเขียน และต้องพยายามเขียนให้ดีที่สุด ซึ่งบางทีอาจต้องใช้เวลา
คิดเป็นเวลานานกว่าที่จะเขียนได้แต่ถ้ารู้จักวิธีการเขียนคำนำก็จะช่วยลดความยุ่งยากและ
ประหยัดเวลาได้มากทีเดียว

ชัยนันท์ นันทพันธ์ (2548, หน้า 5-8) ได้กล่าวว่า การเขียนคำนำสามารถเขียนได้
หลายวิธี มีดังนี้

1. เขียนโดยยกคำพังเพยหรือสุภาษิตที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่อง
2. เขียนโดยอธิบายความหมายของเรื่อง
3. เขียนโดยขึ้นต้นด้วยคำกล่าวของบุคคลสำคัญ แต่ให้มีความสัมพันธ์กับ
เรื่องที่เขียน
4. เขียนด้วยการเล่าเรื่อง
5. เขียนด้วยคำถามหรือปัญหาที่น่าสนใจ
6. เขียนด้วยการอธิบายชื่อเรื่อง
7. เขียนด้วยการกล่าวถึงจุดประสงค์ของเรื่องที่เขียน
8. เขียนด้วยการกล่าวถึงความสำคัญของเรื่องที่เขียน

ดวงใจ ไทยอุบุญ (2549, หน้า 35-38) ได้กล่าวถึง รายละเอียดในการเขียนคำนำว่า คือ การเริ่มเรื่องในย่อหน้าแรก เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจและติดตามอ่านเนื้อเรื่องต่อไป การเขียนคำนำมี 3 วิธี คือ

1. เขียนบอกโดยตรง ผู้เขียนเขียนบอกตรง ๆ ว่าต้องการเขียนเรื่องอะไร เพราะอะไร และทำไมจึงเขียน
2. เขียนบอกโดยอ้อม ผู้เขียนเขียนถึงเรื่องอื่นเพื่อเป็นการนำไปสู่เรื่องที่ต้องการ เรื่องที่เขียนจึงควรเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกัน
3. เขียนโดยแสดงแนวคิด ผู้เขียนเขียนแสดงแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องก่อน แล้วจึงอธิบายแนวคิดให้ผู้อ่านเข้าใจในภายหลัง

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย (2549, หน้า 26-37) ได้อธิบายถึง การเขียนคำนำว่าเป็นส่วนเปิดเรื่องเพื่อนำเข้าสู่เนื้อเรื่อง เพื่อแนะนำให้ผู้อ่านทราบก่อนที่กำลังจะอ่านเรื่องราวเกี่ยวกับอะไร และได้ให้คำแนะนำในการเขียนคำนำ และกลวิธีในการเขียนคำนำไว้ว่า

1. ข้อเสนอแนะในการเขียนคำนำว่า
 - 1.1 ควรมีใจความมุ่งสู่สาระของเรื่องที่จะเขียน ไม่เขียนนอกเรื่อง
 - 1.2 เขียนให้เร้าใจผู้อ่านด้วยถ้อยคำเร้าหรือความสนใจ ชวนให้ติดตามเรื่อง
 - 1.3 ควรมีความยาวให้เหมาะสมกับส่วนประกอบอื่น ๆ ได้แก่ เนื้อเรื่อง และ บทสรุป กล่าวคือ ไม่ควรเขียนคำนำยาวเกินไปจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกเบื่อหน่าย
2. กลวิธีการเขียนคำนำมีดังนี้
 - 2.1 คำนำที่ตั้งเป็นคำถาม คำนำแบบนี้จะกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยใคร่ค้นหาคำตอบต่อไป ซึ่งจะอ่านพบคำตอบในเนื้อเรื่อง คำนำลักษณะนี้จะมีคำแสดงคำถาม เช่น อะไรทำไม อย่างไร หรือไม่ เป็นต้น ปรากฏอยู่ในส่วนเนื้อหาของคำนำ หรือปรากฏอยู่ในประโยคสุดท้ายของส่วนคำนำก็ได้
 - 2.2 คำนำที่เป็นการนิยามศัพท์ กล่าวคือ เป็นการอธิบายความหมายของคำใดคำหนึ่งที่ปรากฏในชื่อเรื่อง หรืออธิบายความหมายของชื่อเรื่อง ทั้งนี้คำศัพท์นั้นอาจจะเป็นคำศัพท์ที่คนทั่วไป ยังไม่เข้าใจความหมาย หรือเข้าใจ

ยังไม่ชัดเจน หรือคำศัพท์นั้นอาจมีความหมายกว้าง แต่ผู้เขียนต้องการจำกัดความ ให้ความหมายแคบลงกว่าความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไป หรืออาจจะใช้ในกรณีที่ ผู้เขียนต้องการอธิบายความหมายของคำศัพท์ ให้แปลกแตกต่างไปจากความเข้าใจ ของคนทั่วไปก็ได้จึงจำเป็นต้องนิยามศัพท์ให้เข้าใจในส่วนของการนำ

2.3 คำนำที่ตัดตอนข้อความ อาจจะเป็นการตัดตอนคำพูด ข้อเขียน หรือ คำประพันธ์ ของผู้มีชื่อเสียงในวงการต่าง ๆ มาเป็นส่วนของการนำ ทั้งนี้ข้อความจะต้อง สัมพันธ์สอดคล้องกับเนื้อหาของเรียงความ

ข้อความของผู้มีชื่อเสียงในวงการต่าง ๆ หมายถึงคำพูด หรือข้อเขียน หรือ คำประพันธ์ของผู้ที่สังคมยอมรับว่าเชี่ยวชาญในงานด้านนั้น หรือผู้มีตำแหน่งหน้าที่ การงานระดับสูงในวงการนั้น ๆ ซึ่งข้อความเหล่านั้นปรากฏในสื่อมวลชนแขนงใด แขนงหนึ่ง

2.4 คำนำที่เป็นข้อความชวนคิด คำนำในลักษณะนี้จะกระตุ้นให้ผู้อ่าน ตระหนักว่าเรื่องราวที่ผู้เขียนกล่าวถึงจริงหรือไม่จริง ถูกหรือผิด หรืออาจจะคิดได้ หลายแง่มุม ซึ่งจะนำไปสู่แนวคิดต่าง ๆ ของผู้เขียนในส่วนเนื้อหาของเนื้อเรื่อง

2.5 คำนำที่เป็นถ้อยคำสนทนาหรือบทสนทนาของบุคคลทั่ว ๆ ไป เป็น การตัดตอนบทสนทนาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ มากกล่าวเพื่อนำไปสู่เรื่องราวที่ผู้เขียน จะนำเสนอต่อไป

2.6 คำนำที่น่าขำ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น และสอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่ จะเขียนมากกล่าว ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนความคิดของผู้เขียนให้น่าเชื่อถือ หนักแน่นมากยิ่งขึ้น อีกทั้งแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนสามารถสัมพันธ์เชื่อมโยงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันกับ เรื่องราวที่ต้องการนำเสนอได้อย่างกลมกลืนกัน

2.7 คำนำที่กล่าวถึงแรงบันดาลใจ หรือเหตุจูงใจของผู้เขียน แรงบันดาลใจ หรือเหตุจูงใจนี้ อาจจะเป็นประสบการณ์ตรงของผู้เขียน หรือผู้เขียนได้รู้ได้ฟังเรื่องราว ต่าง ๆ นั้นแล้วเกิดความรู้สึกอยากเขียนเรื่องนี้ขึ้น แล้วถ่ายทอดความรู้สึกดังกล่าวออกมา เป็นคำนำของเรื่องที่เขียน

2.8 คำนำที่เป็นการพรรณนาความ คำนำลักษณะนี้จะทำให้อ่านเกิด จินตนาการตามภาพซึ่งอาจจะเป็นภาพธรรมชาติอันงดงาม ภาพอันน่าสะพรึงกลัว หรือ

จินตนาการตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือจินตนาการตามความรู้สึก อาจจะรู้สึกสุข ทุกข์ เศร้า ดีใจ ตามที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านได้รับทราบ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่เรื่องราวที่ผู้เขียนจะนำเสนอต่อไป

2.9 คำนำที่ใช้บทประพันธ์ คำพังเพย คำนวน คำคม มาเป็นส่วนของคำนำ ทั้งนี้ข้อความเหล่านั้นจะต้องสัมพันธ์สอดคล้องกับเรื่องที่เขียนด้วย การเขียนคำนำแบบนี้มีข้อควรคำนึง เช่น คำศัพท์ที่ปรากฏในบทประพันธ์ที่ยกมาประกอบต้องเข้าใจได้ไม่ยากนัก บทประพันธ์ที่ยกมานั้นต้องไม่ยาวเกินไป หากเป็นบทที่ยาวมากควรตัดตอนมาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง และที่สำคัญควรยกบทประพันธ์ของผู้แต่งที่มีชื่อเสียง เป็นต้น

2.10 คำนำที่ใช้หลักกรรมของศาสนาเป็นส่วนคำนำ กล่าวคือ การนำหลักกรรมสำคัญของศาสนา โดยเฉพาะที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับเรื่องที่จะเขียนมากแล้วไว้ในคำนำ โดยยกคำบาลีพร้อมอธิบายความหมาย ของหลักกรรมนั้นให้ชัดเจนด้วย

ผจงวาด พูลแก้ว (2547, หน้า 119) ได้กล่าวว่า คำนำ คือ ข้อความตอนเริ่มเรื่อง เป็นการเขียนนำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจเรื่องนั้น และเขียนนำเข้าสู่ประเด็นสำคัญ การเขียนคำนำนี้อาจขึ้นต้นด้วยข้อคิด คำคม ภาษิต หรือบทกลอนก็ได้แต่ต้องใช้ภาษาที่กระชับรัดกุม ในการขยายความนำนั้นด้วย

สรุปได้ว่า การเขียนคำนำต้องเร้าความสนใจของผู้อ่าน คำนำจะต้องเป็นความคิดใหม่ ความคิดแปลก หรือความคิดสนุก ต้องมีลักษณะนำหรือเชิญชวนให้ผู้อ่านอ่านเรื่องของเราให้จบให้ได้ คำนำจึงมีส่วนสำคัญในการเรียกร้องความสนใจของผู้อ่านตั้งแต่เริ่มต้นอ่านเรื่อง และดึงดูดใจให้ติดตามเรื่อง โดยตลอดความยาวของคำนำนั้นอาจเป็นความยาวขนาดหนึ่งย่อหน้าหรือประโยคเพียงประโยคเดียว ขึ้นอยู่กับเรื่องที่จะเขียน

หลักในการเขียนเนื้อเรื่อง เมื่อเขียนคำนำแล้ว องค์ประกอบของเรียงความต่อมา คือ เนื้อเรื่อง การเขียนเรียงความให้มีสาระน่าอ่านนั้นจะต้องประกอบด้วยข้อเท็จจริง รายละเอียด ความคิดเห็น ซึ่งเราได้มาจากประสบการณ์ การสังเกต ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการค้นคว้าหรือเกี่ยวกับวิชาการ ต้องมีพยานหลักฐานการอ้างอิง การเขียนเรียงความในบางเรื่อง เช่น การเขียนเรียงความนอกห้องสอบไล่หรือการเขียนเรียงความประกวดชิงรางวัล บางแห่งระบุว่าต้องมีการอ้างอิง มีบรรณานุกรมหรือเชิงอรรถด้วย

ชัยนันท์ นันทพันธ์ (2548, หน้า 5-8) ได้กล่าวว่า เนื้อเรื่องของเรียงความนอกจาก จะให้ความรู้แก่ผู้อ่านแล้ว ต้องให้ผู้อ่านสนใจและเพลิดเพลินด้วย ขณะเดียวกันต้อง ระมัดระวังไม่ให้เขียนออกนอกเรื่อง และพยายามเขียนให้เป็นไปตามเค้าโครงเรื่องที่ตั้ง ไว้โดยได้ให้หลักการเขียนเนื้อเรื่องไว้ดังนี้

1. เขียนตามลำดับเนื้อความของเรื่อง เช่น การเขียนลำดับตามกาลเวลา การเขียน เล่าเรื่องเหตุการณ์ การเขียนลำดับจากเรื่องที่สำคัญน้อยไปสู่เรื่องที่สำคัญมาก การเขียน ลำดับตามเหตุและผล เป็นต้น

2. เขียนเป็นย่อหน้า ในเรียงความเรื่องหนึ่งมีย่อหน้าหลายย่อหน้าประกอบอยู่ใน เรื่องนั้น ๆ ผู้ที่ไม่เคยเรียนวิชาเขียนหนังสือย่อมไม่ทราบว่าย่อหน้ามีความสำคัญอย่างไร ข้อผิดพลาดที่ปรากฏให้เห็นก็คือ บางคนเขียนเรียงความทั้งเรื่องโดยไม่ย่อหน้าเลย บางคนเขียนมีย่อหน้า แต่ย่อหน้าโดยไม่รู้หลักเกณฑ์ เช่น เขียนไปเรื่อย ๆ เห็นขนาด พอสมควรก็ย่อหน้าเสียทีหนึ่ง

การย่อหน้ามีความสำคัญมากในการเขียนเรียงความ ทำให้รูปทรงของ เรียงความสวยงาม ทำให้ผู้อ่านมีเวลาพักสายตาและสมอง คือ อ่านแล้วไม่รู้สึก เหน็ดเหนื่อย ทำให้ผู้อ่านมีโอกาสติดตามข้อความที่ผู้เขียนแสดงไว้

ย่อหน้า คือ เรียงความเรื่องน้อย ๆ เรื่องหนึ่งซึ่งประกอบขึ้นด้วยประโยคหลาย ประโยค ประโยคเหล่านั้นมีความสัมพันธ์ปะติดปะต่อกัน ประโยคเหล่านั้นพูดถึง เรื่องเดียว (one subject) และมุ่งแสดงให้ผู้อ่านทราบความคิดข้อเดียว (one idea)

3. เขียนประโยคเนื้อความ หรือประโยคใจความสำคัญ (topical sentence) ซึ่งเป็นประโยคที่สรุปเนื้อความของแต่ละย่อหน้า อาจวางไว้ต้นประโยค ท้ายประโยค หรือวางไว้ทั้งต้นและท้ายประโยค อย่างไรก็ตาม ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของประโยค และย่อหน้าแต่ละย่อหน้าด้วย เช่น ใช้คำว่า “ด้วยเหตุนี้” หรือ “ดังนั้น” ในการขึ้นต้น ย่อหน้าที่สองให้มีความสัมพันธ์กับย่อหน้าแรก

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย (2549, หน้า 26-37) ได้อธิบายว่า การเขียนเนื้อเรื่องเป็นการนำประเด็นต่าง ๆ ในโครงเรื่อง ที่กำหนดไว้มาขยายความให้รายละเอียดเป็นย่อหน้า ๆ เพื่อแสดงข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น

ความรู้สึก ซึ่งเรียบเรียงจากความทรงจำ และประสบการณ์ ตลอดจนการสังเกต
สิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เขียน

นอกจากนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะในการเขียนเนื้อเรื่องไว้ดังนี้

1. การขยายความแต่ละประเด็นในโครงเรื่อง ต้องมีปริมาณเนื้อหาที่เหมาะสม
ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งการขยายความอาจจะเขียนได้หลายวิธี เช่น
การขยายความด้วยเหตุผล การขยายความด้วยการให้ข้อมูลเพิ่มเติม การขยายความ
ด้วยการยกตัวอย่าง การขยายความด้วยการให้คำจำกัดความ การขยายความด้วย
การเปรียบเทียบ เป็นต้น

2. การจัดลำดับเรื่องหรือจัดลำดับความคิดควรจัดให้เหมาะสม ทั้งการจัดลำดับ
ข้อความภายในย่อหน้า และการจัดลำดับความในแต่ละย่อหน้า ซึ่งการจัดลำดับความคิด
มีหลายวิธี เช่น การจัดลำดับตามเหตุการณ์หรือเวลา จัดลำดับตามเหตุผล จัดลำดับตาม
ความสำคัญ จัดลำดับตามขั้นตอน เป็นต้น

3. การเขียนเนื้อเรื่องเรียงความ ควรยกตัวอย่างประกอบ จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจ
เรื่องราวได้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น ทั้งนี้ตัวอย่างที่นำมากล่าวต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับเรื่อง
เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจ เป็นเรื่องใกล้ตัวผู้อ่าน อย่างไรก็ตามผู้เขียนไม่ควรยกตัวอย่าง
มากเกินไป จนทำให้ผู้อ่านรู้สึกเบื่อหน่าย และทำให้เนื้อเรื่องด้อยความสำคัญลงไปได้

4. กรณีส่วนเนื้อเรื่องมีประเด็นต้องกล่าวหลายประเด็น ควรเขียนขึ้นย่อหน้าใหม่
ในแต่ละประเด็น แล้วจึงเขียนขยายความตามหลักการเขียนย่อหน้า และคํานําในข้อที่ 1
ที่กล่าวข้างต้น ทั้งนี้จะช่วยให้ผู้อ่านจับประเด็นของเนื้อเรื่องได้ง่ายและถูกต้อง ตลอดจน
ทำให้รูปแบบงานเขียนได้สัดส่วนสวยงาม

5. ผู้เขียนควรเลือกใช้ถ้อยคำ โวหาร ระดับภาษาให้เหมาะสมกับลักษณะ
งานเขียน เนื้อเรื่องที่จะเขียน จะทำให้เนื้อเรื่องน่าอ่าน น่าติดตามมากยิ่งขึ้น

ดวงใจ ไทยอนุญ (2549, หน้า 35-38) ได้กล่าวถึง รายละเอียดของการเขียน
เนื้อเรื่องไว้ว่าหมายถึงการเขียนรายละเอียดทั้งหมด โดยแบ่งเป็นย่อหน้าหลายย่อหน้า
เนื้อเรื่องที่สมควรมีลักษณะดังนี้

1. มีเอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของข้อเขียนหมายความว่า ใน
แต่ละย่อหน้าจะต้องมีใจความสำคัญหรือมีจุดมุ่งหมายเพียงอย่างเดียว และมีข้อความอื่น

มาขยายใจความนั้น โดยการยกตัวอย่าง หรือมีข้อสนับสนุนอย่างชัดเจน และจะต้องเป็นเรื่องเดียวกันกับประโยคใจความสำคัญ

2. มีสัมพันธภาพ คือ ข้อความต่าง ๆ ในแต่ละย่อหน้าจะต้องดำเนินไปตามลำดับคิดตามเรื่องได้โดยง่าย วิธีเขียนประโยคให้มีความสัมพันธ์กันนั้นจะต้องมีการจัดระเบียบความคิด การจัดลำดับเวลา สถานที่ เหตุผล เพื่อนำเรื่องไปสู่จุดมุ่งหมาย

3. มีสารัตถภาพ คือ มีการเน้นใจความสำคัญให้ผู้อ่านทราบว่า ตอนใดเป็นใจความสำคัญ ตอนใดเป็นใจความสำคัญรองหรือเป็นรายละเอียด

ผจงวาด พูลแก้ว (2547, หน้า 119) ได้กล่าวว่า การเขียนเรียงความในส่วนของเนื้อเรื่อง หมายถึง สาระสำคัญของเรื่องที่ผู้เขียนต้องแสดงความรู้ หรือความคิดอย่างกว้างขวางและสมบูรณ์ ตรงตามหัวข้อเรื่องที่เขียน การเขียนส่วนของเนื้อเรื่องนี้ต้องแบ่งสัดส่วนออกเป็นย่อหน้าต่าง ๆ หลายย่อหน้า จะย่อเมื่อใดนั้น ขึ้นอยู่กับการดำเนินเรื่อง และอยู่กับว่า เราได้เปลี่ยนหัวข้อที่จะพูดถึงอีกหรือยัง ถ้าเริ่มเปลี่ยนพูดถึงส่วนอื่น ๆ ก็ย่อหน้าได้และโดยปกติแล้ว ส่วนเนื้อเรื่องนี้ควรได้อำนาจพรรณต่าง ๆ มาประกอบเป็นเชิงโวหาร หรือเทศนาโวหาร อุปมาโวหาร และอาจเสนอบทกลอนที่เกี่ยวข้องมาประกอบด้วย ก็จะทำให้ส่วนของเนื้อหามีคุณค่ามากขึ้น

สรุปได้ว่า การเขียนเนื้อหาของเรียงความเป็นการเขียนสาระสำคัญของเนื้อเรื่องที่ผู้เขียนต้องการแสดงความรู้ และความคิดอย่างกว้างขวางมีการจัดลำดับทางความคิด มีการขึ้นย่อหน้าใหม่ในแต่ละประเด็นที่เขียน และเลือกใช้ถ้อยคำ โวหาร ระดับภาษาให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่จะเขียน

การเขียนสรุปของเรียงความ ในส่วนนี้ผู้เขียนจะแสดงทรรศนะหรือข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องที่เขียนไว้ตอนท้ายของเรื่อง บางครั้งอาจจะใช้ประโยคสรุปความเพียงตอนเดียวหรือประโยคเดียวก็พอ

ดวงใจ ไทยอนุญ (2549, หน้า 35-38) ได้กล่าวถึง รายละเอียดในการเขียนส่วนสรุปของเรียงความไว้ดังนี้

1. อย่างบอบบางกะทันหัน บทสรุปควรให้อะไรแก่เรื่องนั้น ๆ ด้วย และควรจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายสำคัญของเรื่องที่เขียน มิใช่เป็นเพียงรายละเอียดเล็กน้อยของเรื่อง

2. จบลงด้วยการย้ำหรือย่อแนวคิดของเรื่อง เป็นประโยคที่แสดงว่าเรื่องที่เขียนมีประโยชน์สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้ และเกี่ยวข้องกับความสนใจหรือเหตุการณ์ในปัจจุบัน

3. วิธีเขียนสรุปที่มักนิยมเขียนกันมี 5 วิธี คือ
 - 3.1 สรุปด้วยการฝากข้อคิด
 - 3.2 สรุปด้วยการสั่งสอน
 - 3.3 สรุปด้วยการให้คำแนะนำและชักชวน
 - 3.4 สรุปด้วยการใช้คำประพันธ์ คำคม หรือสุภาษิต
 - 3.5 สรุปด้วยการย้ำหรือเน้นให้เห็นความสำคัญ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, คณะจารย์ภาควิชาภาษาไทย (2549, หน้า 26-37) ได้อธิบายถึง หลักการเขียนสรุปของเรียงความว่า เป็นการปิดเรื่องเป็นข้อความสุดท้ายของเรียงความ ให้ผู้อ่านทราบว่าเรื่องที่อ่านได้สิ้นสุดแล้ว ต้องเขียนให้ผู้อ่านอ่านแล้วพอใจและประทับใจ โดยเน้นย้ำความคิดหรือสาระสำคัญที่สุดของเรื่อง รวมถึงฝากข้อคิดและกระตุ้นให้ผู้อ่านนำไปคิดต่อ และได้ให้ข้อแนะนำในการเขียนสรุปไว้ว่า

1. ความยาวของย่อหน้าสรุปควรใกล้เคียงกับย่อหน้าค้ำนำ
2. เขียนให้กระชับ ชัดเจน ไม่ควรอธิบายหรือยกตัวอย่างเพิ่มเติม
3. สรุปมิใช่การย่อเรื่องที่กล่าวมาแล้วอีกครึ่ง
4. สรุปเป็นส่วนกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความคิดกว้างไกล ได้แง่คิดมุมมองที่น่าสนใจ

น่าสนใจ

5. เลือกวิธีเขียนสรุปให้เหมาะกับลักษณะของเนื้อเรื่อง และสอดคล้องกับค้ำนำ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, คณะจารย์ภาควิชาภาษาไทย (2549, หน้า 26-37) ยังได้เสนอกลวิธีการเขียนสรุปที่นิยมเขียนกันซึ่งมีอยู่ 8 วิธี คือ

1. สรุปแบบคำถาม เป็นการปิดเรื่องโดยฝากคำถามให้ผู้อ่านนำไปคิดหรือนำไป

พิจารณา

2. สรุปแบบตอบคำถาม เป็นการเขียนบทสรุปเพื่อตอบปัญหา หรือคำถามที่ผู้เขียนได้ตั้งไว้ในส่วนค้ำนำ

1. บรรยายโวหาร เป็นการเขียนบอกเล่า อธิบาย เพื่อเล่าเรื่อง เล่าเหตุการณ์ให้ผู้อ่านเข้าใจที่ผู้เขียนได้ประสบพบมา บรรยายโวหารมักจะใช้ภาษาง่าย กระชับ ชัดเจน ตรงประเด็น เขียนตามลำดับเรื่องราว ไม่วกวน เหมาะกับงานเขียนประเภทนิทาน เรื่องเล่า ประวัติ ตำนาน หรืองานวิชาการ

2. พรรณนาโวหาร เป็นการบรรยายความโดยละเอียด เขียนจากความรู้สึกของผู้เขียน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจ เกิดจินตนาการ เกิดอารมณ์คล้อยตามผู้เขียน แล้วเกิดภาพพจน์ตามที่คุณเขียนพรรณนา เหมาะแก่การเขียนพรรณนาความงาม ความเหงา ความรัก ความดี ภูมิประเทศ หรือบรรยากาศต่าง ๆ

3. เทศนาโวหาร เป็นการเขียนในลักษณะสั่งสอน ชี้แจงเหตุผล หรืออธิบายความคิด มุ่งหวังให้ผู้อ่านเข้าใจ เชื่อถือ และพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกที่ควร ผู้เขียนควรเลือกใช้ภาษาที่มีน้ำหนักเร้าใจผู้อ่าน กระตุ้นให้ผู้อ่านคิดตาม มีการอธิบายขั้นตอนหรือเหตุผลให้ชัดเจน การเขียนเทศนาโวหารมักใช้โวหารอื่นประกอบ เช่น สาธกโวหาร พรรณนาโวหาร หรือบรรยายโวหารประกอบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจดีขึ้น

4. สาธกโวหาร เป็นการยกตัวอย่างมาประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจดียิ่งขึ้น โดยยกเรื่องเป็นอุทาหรณ์ประกอบเรื่องที่น่ามาสาธก เช่น นิทานชาดก นิทานอีสป หรือจากวรรณคดี

5. อุปมาโวหาร เป็นการเขียนเปรียบเทียบ เพื่อแสดงความรู้สึกของผู้เขียนให้ผู้อ่านเข้าใจ หรือเกิดความรู้สึกชัดเจนขึ้น โดยมักเปรียบเทียบนามธรรมกับรูปธรรม สิ่งที่น่าสนใจยากกับสิ่งที่เข้าใจง่ายต้องอาศัยเหตุผลและมีหลักฐานอ้างอิง จะใช้อุปมาโวหารเขียนประกอบโวหารอื่น ๆ เช่น เทศนาโวหาร พรรณนาโวหาร เป็นต้น

การเขียนเรียงความเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ และเกิดความรู้สึกตรงกับความหมายของผู้เขียน ต้องพิจารณาหัวเรื่อง เนื้อเรื่องที่ต้องการเขียน ความมุ่งหมายที่ต้องการเขียน เรื่องนั้นแล้วในการเขียนเรียงความต้องรู้จักใช้โวหารที่ถูกต้องด้วยเพราะโวหารมีความสำคัญในการสื่อสารระหว่างผู้อ่านและผู้เขียนซึ่งเรื่องราวในลักษณะหนึ่งต้องใช้โวหารหนึ่ง มิใช่จะใช้โวหารอย่างใดก็ได้ในการเขียน

การเขียนเรียงความเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ และเกิดความรู้สึกความคิด จินตนาการ ตรงกับความหมายของผู้เขียน ต้องพิจารณาหัวข้อเรื่อง เนื้อเรื่องที่ต้องการเขียน ความมุ่งหมาย ที่ต้องการเขียนเรื่องนั้นแล้วก็ต้องเลือกโวหารให้เหมาะสมกับเรื่องที่จะเขียนด้วย

ลักษณะของเรียงความที่ดี

ลักษณะของเรียงความที่ดีนั้น นอกจากจะนำเสนอความรู้ และความคิดเกี่ยวกับ เนื้อหาที่ดี ใช้ภาษาได้ถูกต้อง แล้วยังต้องคำนึงถึงลักษณะต่าง ๆ ในการเขียนเรียงความ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงลักษณะการเขียนเรียงความที่ดีไว้ ได้แก่

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์, คณะจารย์ภาควิชาภาษาไทย (2549, หน้า 47) ได้อธิบายถึง ลักษณะการเขียนเรียงความที่ดีไว้ว่า

1. มีเอกภาพ คือ มีความเป็นหนึ่งเดียวของเรียงความทั้งเรื่อง กล่าวคือ เรียงความ เรื่องหนึ่งถึงแม้ว่าจะประกอบด้วยหลาย ๆ ย่อหน้า และความคิดหลายประเด็นก็ตาม แต่ ภายในย่อหน้าจะต้องอธิบายความคิดสำคัญเพียงประการเดียว รายละเอียดต่าง ๆ มิใช่ เพื่อขยายความอธิบายสนับสนุนประเด็นดังกล่าว และตลอดทั้งเรื่องจะต้องมีทิศทาง การเสนอเนื้อหาไปในแนวทางเดียวกันเพื่อมุ่งสู่ประเด็นหลักที่ต้องการนำเสนอ

2. สารัตถภาพ คือ มีการเน้นย้ำประเด็นสำคัญของเรื่องให้ชัดเจน กล่าวคือ ในแต่ละย่อหน้าต้องเน้นใจความสำคัญให้ชัดเจน โดดเด่นออกมาจากส่วนขยาย การเน้น อาจทำได้โดยแสดงให้เห็นประโยคใจความสำคัญอยู่ตอนต้น หรือตอนท้ายของย่อหน้า หรืออาจใช้คำหรือวลี เพื่อเน้นให้เห็นว่าส่วนที่กล่าวเป็นสาระสำคัญ เช่น ดังนั้น กล่าวโดยสรุป ฉะนั้น ด้วยเหตุนี้ เป็นต้น

3. มีสัมพันธภาพ คือ ความต่อเนื่องสัมพันธ์กันโดยตลอด หมายความว่า ประโยคในแต่ละย่อหน้าจะต้องต่อเนื่องสัมพันธ์กัน และทุก ๆ ย่อหน้าตลอดเรื่องจะต้อง ต่อเนื่องกัน ด้วยการใช้คำเชื่อมความ เช่น นอกจากนี้แล้ว ต่อมา ขณะนั้น ประการที่หนึ่ง ประการที่สอง ประการสุดท้าย เป็นต้น ใจความที่มีสัมพันธภาพที่ดีตลอดเรื่อง จะช่วยให้ ผู้อ่านอ่านเรียงความได้อย่างราบรื่นและเข้าใจสิ่งที่เสนอได้อย่างรวดเร็ว

4. มีความสมบูรณ์ คือ มีองค์ประกอบของเรียงความครบถ้วน มีเนื้อหาครบถ้วน สมบูรณ์ เมื่ออ่านจบสามารถรู้ได้ว่าเรื่องที่นำเสนอั้นจบความแล้ว รวมทั้งเขียนขยาย

ความได้ครอบคลุมนึกคิดหลักที่ต้องการเสนอ มีความสมเหตุสมผล นอกจากนี้ยัง
หมายรวมไปถึงการใช้ภาษาถูกต้อง สละสลวย อ่านเข้าใจง่าย

ผจงวาด พูลแก้ว (2547, หน้า 121) ได้กล่าวถึง ลักษณะของเรียงความที่ดีไว้ว่า

1. เอกภาพ หมายถึง ใจความหรือเรื่องราวที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเนื้อ
เรื่อง มีเหตุมีผลรับกัน ไม่พูดนอกเรื่อง หรือพูดเรื่องอื่น ๆ มากกว่าเรื่องที่แท้จริง

2. สัมพันธภาพ ได้แก่ ใจความที่มีความต่อเนื่องกัน สัมพันธ์กัน ในการเขียน
เรียงความจะต้องลำดับเรื่องให้ติดต่อกันไป ข้อความในย่อหน้าหนึ่ง ๆ ต้องมีความหมาย
รับกันรวมทั้งส่วนของประโยคต่าง ๆ อีกด้วย เหมือนกับการตัดต่อภาพยนตร์ที่ผู้สร้าง
จะต้องบรรจงกระทำให้สัมพันธ์กันนั่นเอง

3. สาระดี หมายถึง เนื้อหาสาระ การเขียนเรียงความต้องมีข้อมูลแห่ง
ความจริงและข้อมูลนั้นต้องมีสาระ สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสมบูรณ์
แห่งเนื้อความ และเป็นใจความสำคัญที่ผู้เขียนจะต้องกล่าวเน้นลงไปในเรื่องความ

จึงสรุปได้ว่า ลักษณะของเรียงความที่ดีนั้นต้องมีใจความเรื่องราวที่เป็นหนึ่ง
เดียวกันของเนื้อหา การลำดับเนื้อเรื่องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ข้อมูลในการเขียน
สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน และมีองค์ประกอบของเรียงความครบถ้วน

เกณฑ์การให้คะแนนการเขียนเรียงความ

จากการศึกษาของ พัชรา อภิชาติมานนท์ (2543, หน้า 39-41) ได้กำหนดเกณฑ์
การเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

1. เนื้อหา

1.1 ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (40 คะแนน)

1.1.1 ความคิดริเริ่มในสิ่งที่แปลกใหม่

1.1.2 ความน่าสนใจ

1.1.3 การใช้เหตุผลประกอบ

1.1.4 สารประโยชน์และข้อคิดจากเนื้อเรื่อง

1.2 การลำดับเรื่องราวและความต่อเนื่อง (10 คะแนน)

1.3 ความกลมกลืนของเนื้อเรื่อง (10 คะแนน)

2. การใช้ภาษา (30 คะแนน)

2.1 การใช้คำและประโยคที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย กระชับ รัดกุม และตรงความหมาย

2.2 การเรียบเรียงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงสัมพันธ์

2.3 ภาษาที่ใช้เป็นภาษาเขียนที่ถูกต้องตามหลักการใช้ภาษา

3. รูปแบบ (5 คะแนน)

3.1 คำนำ เนื้อเรื่อง สรุป

4. นิสัยในการเขียน (5 คะแนน)

4.1 ตัวสะกดการันต์

4.2 การเว้นวรรคตอน

4.3 ความสะอาด

4.4 ลายมือ

4.5 ความเป็นระเบียบเรียบร้อย

จากการศึกษาของ วีรนุช โจมพรม (2542, หน้า 29-32) ได้กำหนดเกณฑ์ประเมินการเขียนเรียงความไว้ดังนี้

ส่วนที่ 1 การเสนอเนื้อหาสาระ	คะแนนเต็ม	21 คะแนน
1. การเขียนเนื้อหาให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง		3 คะแนน
2. การเรียบเรียงเนื้อหา		3 คะแนน
3. ความมีเอกภาพของเนื้อหา		3 คะแนน
4. การเน้นข้อคิดที่สำคัญ		3 คะแนน
5. การใช้เหตุผลสนับสนุนความคิดเห็น		3 คะแนน
6. การเสนอเนื้อหาที่แปลกใหม่		3 คะแนน
7. การเสนอความคิดเชิงสร้างสรรค์		3 คะแนน
ส่วนที่ 2 การใช้ภาษา	คะแนนเต็ม	18 คะแนน
1. การใช้ถ้อยคำ		3 คะแนน
2. การเรียงคำเข้าประโยค		3 คะแนน
3. การใช้กลุ่มคำและประโยค		3 คะแนน

4. การเขียนสะกดการ์ันต์		3 คะแนน
5. การวางสระและวรรณยุกต์		3 คะแนน
6. การใช้เครื่องหมายต่าง ๆ		3 คะแนน
ส่วนที่ 3 รูปแบบการเขียน	คะแนนเต็ม	6 คะแนน
1. การใช้สำนวนโวหาร		3 คะแนน
2. สัดส่วนของย่อหน้า		3 คะแนน
ส่วนที่ 4 ส่วนประกอบารเขียน	คะแนนเต็ม	15 คะแนน
1. การใช้สำนวนโวหาร		3 คะแนน
2. การอ้างอิงต่าง ๆ เช่น สำนวน สุภาษิต คำพังเพย ข้อคิด บทกวีหรือบทธรรมะต่าง ๆ		3 คะแนน
3. การวางวรรคตอน		3 คะแนน
4. การไม่เขียนน้กคำหรือแยกคำ		3 คะแนน
5. ความสมบูรณ์ของการเขียน		3 คะแนน

จากการศึกษาของ นวลเพ็ญ พุมรินทร์ (2546, หน้า 35-36) กำหนดหลักเกณฑ์

การเขียนเรียงความไว้ดังนี้

ส่วนที่ 1 การตั้งชื่อเรื่อง	คะแนนเต็ม	6 คะแนน
1. ชื่อเรื่องสอดคล้องกับภาพ		3 คะแนน
2. ชื่อเรื่องใช้คำกะทัดรัด มีความหมายดี		3 คะแนน
ส่วนที่ 2 การเสนอเนื้อหาสาระ	คะแนนเต็ม	21 คะแนน
1. เนื้อหาสอดคล้องกับชื่อเรื่อง		3 คะแนน
2. การใช้เหตุผลสนับสนุนความคิด		3 คะแนน
3. การเรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง		3 คะแนน
4. การเสนอความคิดแปลกใหม่		3 คะแนน
5. การใช้สำนวนตรงความหมาย		3 คะแนน
6. นำเรื่องน่าสนใจ		3 คะแนน
7. ข้อคิดในส่วนสรุป		3 คะแนน

ส่วนที่ 3 การใช้ภาษา	คะแนนเต็ม	12 คะแนน
1. การใช้คำได้ตรงความหมาย		3 คะแนน
2. การเรียงลำดับคำในประโยค		3 คะแนน
3. การเขียนสะกดคำตัวอักษร		3 คะแนน
4. การวางสระและวรรณยุกต์		3 คะแนน

ส่วนที่ 4 รูปแบบการเขียน	คะแนนเต็ม	6 คะแนน
1. การเขียน มีส่วนที่เป็นคำนำ เนื้อเรื่อง สรุป		3 คะแนน
2. สัดส่วนของการย่อหน้า		3 คะแนน

จากการศึกษาของ เสถียร ณ เชียงใหม่ (2541, หน้า 39-40) กำหนดหลักเกณฑ์
การเขียนเรียงความไว้ดังนี้

ส่วนที่ 1 การเสนอเนื้อหาและแนวคิด	คะแนนเต็ม	12 คะแนน
1. การเขียนเนื้อหาได้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง		3 คะแนน
2. การลำดับความคิด		3 คะแนน
3. การใช้เหตุผลสนับสนุนความคิด		3 คะแนน
4. การเสนอความคิดสร้างสรรค์		3 คะแนน

ส่วนที่ 2 การใช้ภาษา	คะแนนเต็ม	9 คะแนน
1. การใช้ถ้อยคำ		3 คะแนน
2. การสะกดคำ		3 คะแนน
3. การเรียบเรียงประโยค		3 คะแนน

ส่วนที่ 3 รูปแบบการเขียน	คะแนนเต็ม	9 คะแนน
1. การเขียนส่วนคำนำ เนื้อเรื่อง สรุป		3 คะแนน
2. ความยาวตามกำหนด		3 คะแนน
3. ความสะอาด		3 คะแนน

จากเกณฑ์การให้คะแนนการเขียนเรียงความดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์
เป็นเกณฑ์การให้คะแนนการเขียนเรียงความ ดังนี้

ส่วนที่ 1 การแสดงความคิดสร้างสรรค์	6 คะแนน
ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของการเขียน	3 คะแนน

ส่วนที่ 3 เนื้อหา	8 คะแนน
พิจารณา ดังนี้	
ความสอดคล้อง	3 คะแนน
การลำดับเหตุการณ์	3 คะแนน
การใช้เหตุผล	2 คะแนน
ส่วนที่ 3 การใช้ภาษา	8 คะแนน
พิจารณา ดังนี้	
ใช้ภาษาถูกต้อง	3 คะแนน
การใช้ภาษาตรงความหมาย	2 คะแนน
เขียนถูกต้อง	3 คะแนน
รวมคะแนนทั้งสิ้น	25 คะแนน

การเขียนเชิงสร้างสรรค์

ความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านการคิด และการใช้ภาษา เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด จินตนาการ หรือประสบการณ์ของผู้เขียน ดังนั้น การพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการพัฒนาทั้งการคิดและการเขียน ไปพร้อมกัน มีผู้ให้ความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ ดังนี้

ถวัลย์ มาศจรัส (2546, หน้า 4) ได้กล่าวว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียน ที่แสดงให้เห็นถึงความคิดเชิงสร้างสรรค์ ของผู้เขียนที่เขียนด้วยสำนวนภาษาที่มี ลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง หรือมีรูปแบบการเขียนที่มีความแปลกใหม่ มีคุณค่า และเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2548, หน้า 3) ได้กล่าวว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียน ซึ่งมีลักษณะของการคิดริเริ่ม โดยที่ผู้เขียนจะต้องใช้จินตนาการและประสบการณ์ของตนมาเชื่อมโยงความคิดในการเขียน

จากการศึกษาของ คุสิต หังเสวก (2543, หน้า 17) ได้สรุปไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนที่มีความแปลกใหม่ไม่ซ้ำแบบใครเป็นการเขียนแบบอิสระที่อาศัยประสบการณ์ และจินตนาการที่เกิดจากความคิดแล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาที่เหมาะสมและมีคุณค่า

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด จินตนาการ และประสบการณ์ที่มีความแปลกใหม่หลากหลายทางความคิด โดยใช้สำนวนภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม

ความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อชีวิตบุคคล และสังคมดังที่ ถวัลย์ มาศจรัส (2546, หน้า 5-6) สรุปไว้ดังนี้

1. ความสำคัญต่อชีวิต

1.1 เกิดภูมิปัญญาด้านสำนวนภาษาใหม่ ๆ สำหรับการติดต่อสื่อสารได้ทันโลก ทันเหตุการณ์

1.2 เกิดอาชีพใหม่ ๆ จากการใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์ เช่น นักโฆษณา นักเขียน นักเขียนบทวิทยุ โทรทัศน์ โฆษก พิธีกร นักได้วาทิ การแสดงเดี่ยว (ทอล์กโชว์) นักแปล

1.3 เกิดการสืบสานรากเหง้าทางวัฒนธรรม ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การแสดงซึ่งเป็นทั้งสาระและความบันเทิงของชีวิต ฯลฯ

2. ความสำคัญต่อบุคคล

2.1 พัฒนาสมองซีกขวาในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ทำให้เกิดภูมิปัญญา (wisdom) ด้านต่าง ๆ ด้วยตนเอง อาทิ

2.1.1 ภูมิปัญญาด้านภาษา

2.1.2 ภูมิปัญญาด้านเหตุผล

2.1.3 ภูมิปัญญาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม

3. ความสำคัญต่อสังคม

3.1 เกิดรูปแบบใหม่ในการติดต่อสื่อสารของคนในสังคม และระหว่างสังคม
ต่อสังคม

3.2 เกิดวัฒนธรรมและอารยธรรมใหม่ของการติดต่อสื่อสาร

3.3 เป็นการจุดประกายความคิดให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ในสังคมที่มาจากความคิด
ความฝัน และจินตนาการ ผ่านการนำเสนอในรูปแบบการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2548, หน้า 5-8) ได้เสนอแนวทางในการสอนเขียนสร้างสรรค์
ตามหลักของเฮย์เดน (Hayden) ไว้ดังนี้

1. ครูมีบุคลิกที่สร้างสรรค์ ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด
กับเด็กตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ครูควรจะเป็นผู้ที่มีบุคลิกของการเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์เพื่อจูงใจและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กด้วย ลักษณะของครูที่มีความคิด
ริเริ่มสร้างสรรค์นั้น จะต้องปฏิบัติ ดังนี้

- 1.1 จัดกิจกรรมเร้าใจใหม่ ๆ
- 1.2 เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกด้านต่าง ๆ
- 1.3 รับฟังความคิดเห็นของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
- 1.4 ใช้คำถามทำให้เกิดคำตอบหลาย ๆ อย่าง
- 1.5 กระตุ้นให้แสดงความคิดเห็น
- 1.6 ชมเชยและให้กำลังใจ
- 1.7 มีประชาธิปไตยในการสอน

2. จัดบรรยากาศให้จูงใจ การจัดบรรยากาศในการเรียนที่จูงใจให้เด็กรักการเขียน
สร้างสรรค์นั้น ครูทำได้โดยไม่ให้บรรยากาศในการทำงานเคร่งเครียดเกินไป เพื่อเด็ก
จะได้ทำงานด้วยความสบายใจ เช่น แบบฝึกหัดที่ใช้ควรมีลักษณะจูงใจให้อยากทำ
ไม่มากจนน่าเบื่อหน่าย กิจกรรมที่ใช้ควรมีให้เกิดความสนุกสนานอยากที่จะเรียน

3. เริ่มจากสิ่งใกล้ตัว การเขียนจากสิ่งที่ใกล้ตัวเด็ก นับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ
อย่างยิ่งในการสอนการเขียนอย่างสร้างสรรค์ เพราะจะช่วยเร้าความสนใจของเด็ก
ให้อยากเขียน อยากเล่า ในสิ่งที่มีประสบการณ์อยู่ด้วยตัวของเขาเอง ทำให้เกิด

แรงบันดาลใจที่จะเขียนงานต่าง ๆ อย่างสบายใจ สิ่งใกล้ตัวเด็กที่จะนำมาใช้อาจเป็น เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เริ่มจากในครอบครัว โรงเรียน หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่เขามี ประสบการณ์ผ่านมา ตัวอย่างเช่น การเขียนเล่าเรื่องของตน การเขียนบันทึกประจำวัน การแต่งคำประพันธ์เรื่องที่ตนสนใจ การเขียนจดหมายเล่าเรื่องที่ยากเล่าสู่เพื่อน ๆ ฯลฯ

4. ช่วยให้มีความคิดที่แตกฉาน ผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จะต้องมีบุคลิกที่มีความ อบอุ่นใจที่จะรับรู้ปัญหาต่าง ๆ สามารถมองเห็นปัญหา และมีความห่วงใยที่จะแสดง ความคิดเห็นใหม่ ๆ ตลอดจนถึงรู้จักการหาทางปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ ในการจัดกิจกรรมสำหรับการเขียนสร้างสรรค์ก็ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถใช้ ความคิดพิจารณาไตร่ตรองสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระด้วยความคิดริเริ่มของตน สามารถเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาได้หลายทาง

5. สนุกสนานในการเรียน การจัดกิจกรรมการสอนเขียนสร้างสรรค์นั้นควร จัดการเรียนการสอนให้มีชีวิตชีวา โดยคำนึงถึงความสามารถและความแตกต่างระหว่าง บุคคลด้วยเพื่อให้ผู้เรียนสนุกสนานไม่น่าเบื่อ นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้แสดงออกทางความคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ ของเขาได้อย่างเต็มที่ จะช่วยให้เด็ก เกิดแรงบันดาลใจรักในการเรียน

6. ฝึกผู้เรียนให้เกิดทักษะ หลายคนมักคิดกันว่า ผู้ที่เขียนเป็นนั้นเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ ที่จะทำให้ผู้อ่านมีความชื่นชมต่อผลงานของตน แต่เท่าที่ผู้เขียนมีประสบการณ์มานั้น พบว่า ผู้ที่ไม่มีพรสวรรค์ในการเขียนก็สามารถแสวงหาความสำเร็จที่จะเขียนได้ ถ้าผู้นั้น มีแนวทางในการปฏิบัติให้ถูกต้องที่จะนำเอาหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการเขียนมาใช้ให้ ถูกทาง ตลอดจนถึงการฝึกฝนตนเองให้เกิดความชำนาญ ทั้งนี้เนื่องจากการเขียน เป็นทักษะของการส่งภาษา ซึ่งจะต้องอาศัยการฝึกฝนบ่อย ๆ พยายามปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องให้ดีขึ้น ก็จะช่วยให้ผู้นั้นพัฒนาในการเขียนได้สิ่งที่พึงปฏิบัติตนเพื่อฝึกฝน ให้เกิดทักษะในการเขียน มีดังนี้

6.1 ฝึกตนให้เป็นผู้ที่รักการค้นคว้าหาความรู้ ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้มาจากการอ่านหรือการฟังสิ่งต่าง ๆ นั้น จะช่วยให้ผู้เขียนมีข้อมูลหรือวัตถุดิบทางด้านเนื้อหา สารความรู้ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ที่สามารถจะนำเอามาอ้างอิงหรือนำมาเป็นแนวทาง ในการลำดับความคิดและเนื้อหาในการเขียนเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยัง

ได้รับแนวทางในด้านที่เกี่ยวกับเทคนิควิธีการในการเขียนเรื่องของผู้อื่นด้วย ว่ามีสิ่งใดที่ดีสมควรนำมาเป็นแบบอย่าง หรือมีสิ่งใดที่ยังบกพร่องต้องแก้ไข

6.2 ฝึกฝนตนเองให้รู้จักการใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองเมื่อได้อ่านหรือฟังสิ่งใด ๆ มาแล้ว เพื่อให้ความคิดแตกฉาน สามารถหาแนวทางในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น

6.3 ฝึกฝนตนเองให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ในการที่จะเขียนสิ่งต่าง ๆ โดยมีต้องหวั่นไหวต่อสิ่งใด ๆ ทั้งนี้ผู้เขียนจะต้องมีเนื้อหาสาระต่าง ๆ อย่างพร้อมพร้อม มีการศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างดี ที่สามารถใช้อ้างอิงได้อย่างถูกต้องตลอดจนถึงการนำประสบการณ์ของตนเองที่มีอยู่มาประกอบการเขียน สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในการเขียนยิ่งขึ้น

6.4 ฝึกฝนตนเองให้มีความตั้งใจจริงที่จะเขียนสิ่งต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพราะการฝึกบ่อย ๆ จะช่วยให้การเขียนมีพัฒนาการขึ้น

6.5 ฝึกฝนตนเองให้มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อนำข้อดีชมมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขผลงานการเขียนในครั้งต่อไปให้มีการพัฒนายิ่ง ๆ ขึ้นไป

สรุปได้ว่า การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ครูมีบทบาทสำคัญที่จะกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่จะนำไปสู่การพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย จัดบรรยากาศในการเรียนที่สนุกสนานเพื่อส่งเสริมการเขียนให้แก่ผู้เรียน

แนวทางในการส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 225) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้อการสอนเขียน ดังนี้

การจัดการเรียนรู้อการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ควรเริ่มต้นตั้งแต่ชั้นปฐมนฐานด้วยการให้รู้จักคำ วลี หรือกลุ่มคำ ที่เรียกว่า “การสร้างวงคำศัพท์” จากนั้นจึงให้เรียนรู้วิธี “การเขียนประโยค” แบบต่าง ๆ อย่างง่าย ๆ รู้จักการเชื่อมคำ การเชื่อมประโยค การเชื่อมข้อความ จนเป็น “ย่อหน้าต่าง ๆ” ด้วยเทคนิคการสอนที่น่าสนใจ

ปัจจัยที่สนับสนุนการเขียน กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 316) ได้สรุปไว้ ดังนี้

1. ความรักและความสนใจ
2. การอ่านและการฟังมาก ช่วยให้เกิดความคิดกว้างขวางและมีข้อมูล
3. การเก็บบันทึกข้อมูล รู้จักจดและบันทึกงานเขียนที่ดี ๆ เพื่อนำมาใช้
4. การสังเกตและการจดจำ สามารถเลือกสาระและนำคำมาเขียนได้น่าสนใจ
5. การฝึกการเขียนบ่อย ๆ จะทำให้เกิดความชำนาญในการเรียบเรียงถ้อยคำ
6. นิสัยรักการท่องเที่ยว เพื่อหาประสบการณ์และข้อมูลที่จะนำมาเขียน
7. ความมีมนุษยสัมพันธ์ จะทำให้เข้าใจโลก ได้ข้อคิด และข้อมูลในการเขียน

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2548, หน้า 9) ได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ดังนี้

การจัดกิจกรรมการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์นั้น ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ดังนั้นครูควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนโดยจะต้องคำนึงถึงหลักสูตรในระดับชั้นต่าง ๆ ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่ออะไร กิจกรรมต่าง ๆ นั้นสนองวัตถุประสงค์ใดในหลักสูตร

2. การจัดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ควรได้มีการสัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วย

3. จัดลำดับความยากง่ายของกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน

4. ใช้สื่อที่จูงใจเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ และรักในการเขียน

5. ให้ผู้เรียนสามารถใช้จินตนาการในการแสดงความรู้สึกนึกคิดอย่างอิสระจากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสอนเขียนสร้างสรรค์นั้น ครูต้องมีวิธีการหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย น่าสนใจ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานการเขียนได้ด้วยตนเอง

กระบวนการคิดสร้างสรรค์

การคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถในการคิดอย่างหลากหลายทั้งในด้านของการคิดและการปฏิบัติ การคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับแปลกใหม่จากเดิม การสร้างการคิดสิ่งใหม่ที่เป็นต้นแบบหรือต้นฉบับไม่ซ้ำกับใคร รวมทั้งการนำสิ่งที่มีอยู่เดิมมาสร้างเป็นสิ่งใหม่ของใหม่ที่ใช้ได้ เกิดประโยชน์มากขึ้นกว่าเดิม การคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยทักษะต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ความยืดหยุ่น (flexibility) ความเป็นต้นแบบและความคิดริเริ่ม (originality) ความคล่องแคล่ว (fluency) ความละเอียดถี่ถ้วน (elaboration) การระดมสมอง (brainstorming) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงและปรับปรุง (modification) การจินตนาการ (imaginary) การเชื่อมโยงความคิด (associative thinking) และการหาความสัมพันธ์ (forces relationships) เป้าหมายหลักของการคิดอย่างสร้างสรรค์ กระตุ้นความรู้ความใคร่รู้และการส่งเสริมการคิดที่หลากหลายและสร้างสรรค์ (promote divergence) (วัชรวิภา เถาเรียนดี, 2553, หน้า 40-41)

การคิดสร้างสรรค์เป็นแนวคิดในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แบบหนึ่ง เป็นวิธีการที่แปลกแหวกแนวจากความคิดเดิม ๆ ซึ่งคำตอบที่ได้มาจากการคิดไม่อิงข้อเท็จจริง หลักการและเหตุผลเช่นเดียวกับการคิดขั้นสูงอื่น ๆ เป็นความคิดที่ต้องใช้ความรู้สึกร่างกายของตนเอง นำตัวเองให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วจินตนาการให้กว้างขวางหลากหลาย กิจกรรมการฝึกคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่การคิดหลากหลายมุม จึงช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ลึกซึ้งกว้างขวางช่วยทำให้ได้แนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลายมากขึ้น และช่วยให้เกิดผลผลิต และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ขึ้น

การคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย การคิดเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย (analogy or metaphor) ซึ่งการคิดเปรียบเทียบยังได้แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ การเปรียบเทียบโดยตรง (direct analogy) การเปรียบเทียบกับตนเอง (personal analogy) และการเปรียบเทียบความขัดแย้ง (compressed analogy) (วัชรวิภา เถาเรียนดี, 2553, หน้า 48) ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2551, หน้า 46) ได้กล่าวไว้ว่า การคิดสร้างสรรค์เป็นวิธีการคิดเปรียบเทียบ

แบบอุปมาอุปไมยเพื่อใช้ในการกระตุ้นความคิดใหม่ ๆ ไว้ 3 แบบ คือ การเปรียบเทียบแบบตรง (direct analogy) การเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ (personal analogy) และการเปรียบเทียบคำคู่ขัดแย้ง (compressed analogy) วิธีการนี้มีประโยชน์มากมาย เป็นพิเศษสำหรับการเรียนรู้เกี่ยวกับการเขียนและการพูดอย่างสร้างสรรค์

ความหมายของกระบวนการคิดสร้างสรรค์

ชาลซีย์ ยมคิชฐ์ (2546, หน้า 126) ได้กล่าวว่า กระบวนการคิดสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่น่าจะนำมาเปรียบเทียบ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่จัดอยู่ในประเภทเดียวกันตามธรรมชาติ เพื่อให้ผู้คิดเป็นอิสระจากกฎเกณฑ์ในสังคมและสามารถคิดได้อย่างกว้างขวาง

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และวีณา ฌ ระนอง (2545, หน้า 154) ได้กล่าวว่า กระบวนการคิดสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการสอนที่มีการเปรียบเทียบ โดยให้ผู้เรียนคิดพิจารณาและเปรียบเทียบอย่างละเอียด และเป็นระบบที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์โดยใช้วิธีเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ซึ่งสิ่งที่ไม่นำมาเปรียบเทียบนั้นไม่จัดอยู่ในประเภทเดียวกัน ทำให้สามารถคิดได้อย่างกว้างขวางและเป็นอิสระ

สุวิทย์ มูลคำ (2550, หน้า 13) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความสามารถในการพิจารณาเปรียบเทียบได้สองลักษณะ คือ การเทียบเคียงความเหมือน หรือความแตกต่างระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งอื่น ๆ โดยมีเกณฑ์การตัดสินและการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ตอบสนองความต้องการที่กำหนดไว้

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า กระบวนการคิดสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งพัฒนาการคิดสร้างสรรค์ โดยให้ผู้เรียนได้คิดพิจารณาเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียดกว้างขวาง และมีอิสระในการคิด

วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ได้มีผู้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอนไว้ดังนี้

สุวิทย์ มูลคำ (2550, หน้า 14) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า

1. เพื่อพิสูจน์ว่าสิ่งต่าง ๆ นั้นเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เช่น

1.1 คิดเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของสิ่งที่คล้าย ๆ หรือดูราวเป็นสิ่งเดียวกัน เช่น หัวใจเท่ากับหัวใจเทียม นัยน์ตาเท่ากับนัยน์ตาเทียม สัมผัสกับสัมผัสบางมด

1.2 คิดเปรียบเทียบความเหมือนกับความแตกต่างของสิ่งที่ตรงข้ามกัน เช่น คิดเปรียบเทียบลักษณะผู้นำแบบอิตาเลียนไปเทียบกับแบบประชาธิปไตย เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบ้านกับกระท่อม เป็นต้น

2. เพื่อการประเมิน หรือกิจกรรม เป็นการเปรียบเทียบของสิ่งเดียวกัน โดยให้ความสัมพันธ์ระหว่างระยะทางกับเวลา เช่น คิดเปรียบเทียบภาวะการรับออกซิเจนของคนป่วย ICU เมื่อวานนี้กับวันนี้ คิดเปรียบเทียบการขึ้นลงของน้ำทะเลในตอนเช้าและตอนค่ำ เป็นต้น

3. เพื่อหาทางเลือกหรือทางออก เป็นการคิดเปรียบเทียบที่ช่วยให้เห็นว่าอะไรดีกว่าหรือด้อยกว่าอะไร อย่างไร ส่งผลต่อการตัดสินใจที่สนองตอบ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้ดีที่สุด เช่น แคมพูที่ทำด้วยมะกรูดคุณภาพดีกว่าแคมพูที่ทำด้วยสะบ้า เพราะมะกรูดมีคุณสมบัติเป็นกรดมากกว่าสามารถชะล้างสิ่งสกปรกได้มากกว่าสะบ้า

4. เพื่อการอธิบายสิ่งที่ต้องการสื่อสารได้รวดเร็วและสะดวกขึ้น โดยการนำลักษณะเด่นที่สุดของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบไป “เทียบ” กับอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งหลายคนมักจะเรียกลักษณะนี้ว่า “เปรียบเทียบ” ในภาษาไทยเรียกว่า “การอุปมาอุปไมย” หมายถึงการเปรียบเทียบกันซึ่ง “อุปมา” คือสิ่งหรือข้อความที่ยกมาเปรียบ มักใช้คู่กับอุปไมยในประโยค “อุปไมย” คือ สิ่งหรือข้อความที่พึงเปรียบเทียบกับสิ่งอื่นเพื่อให้เข้าใจแจ่มแจ้ง การเปรียบเทียบในลักษณะนี้ จะต้องใช้การคิดจินตนาการ คิดเชิงมโนทัศน์ เพื่อเชื่อมโยงลักษณะเดิม ความคล้ายคลึงของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบ แต่ไม่ควรครอบคลุมนำสิ่งนั้นจะเปรียบเทียบกันได้ทุกประการ เช่น เฝือกเหมือนป่าช้า ลิ่นเหมือนปลาไหลไล่สเก็ต เป็นต้น

5. เพื่อเป็นหนทางสู่การคิดสิ่งใหม่ หรือการคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ การคิดเชิงเปรียบเทียบ ลักษณะ “อุปมาอุปไมย” จะถูกนำมาใช้มาก ด้วยการออกแบบสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ โดยเลียนแบบธรรมชาติ อาศัยสิ่งที่มีอยู่เดิมด้านการคิด

สร้างสรรค์เปรียบเทียบ เช่น การประดิษฐ์หน้าผาและภูเขา (เทียม) สำหรับผู้เริ่มฝึก การปีนหน้าผาและภูเขา การประดิษฐ์ร่มเป็นหมวก สวมแทนหมวกหรือกางร่มแต่ไม่ต้องถือเหมือนร่ม เป็นต้น

6. เพื่อสะท้อนความรู้สึกลงทางอารมณ์ ชีวิตคนปกติย่อมต้องการความสุนทรีย์ ความอ่อนหวาน นุ่มนวล ไพเราะ การคิดเปรียบเทียบชีวิตกับธรรมชาติ ย่อมส่งผลต่อ อารมณ์และความรู้สึกคล้ายตาม ไม่ขัดแย้ง มีอารมณ์ร่วม เห็นภาพพจน์ เช่น การคิด เปรียบเทียบกับคำประพันธ์ กับบทเพลงที่มีความหมาย กับธรรมชาติที่ให้คุณค่า

ทิสนา แจมมณี (2551, หน้า 46) ได้กล่าวว่า รูปแบบนี้มุ่งพัฒนาความคิด สร้างสรรค์ของผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดใหม่แตกต่างไปจากเดิม และสามารถนำ ความคิดใหม่นั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และวิณา ฌ ระนอง (2545, หน้า 154) ได้กล่าวว่า การสอน แบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดออกมาเป็นภาษาเพื่อ สื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอนแบบ กระบวนการคิดสร้างสรรค์เป็นการฝึกคิดที่ไม่มีรูปแบบตายตัว สามารถนำไปใช้กับ ผู้เรียนได้ทุกระดับชั้นช่วยส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ และยังส่งเสริมความกล้าคิด กล้าแสดงออกเป็นการจินตนาการ ที่เกิดความคิดใหม่ ๆ

ประเภทของวิธีการสอนแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์

การสอนใช้หลักการเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมย (analogy) มีการเปรียบเทียบ 3 วิธีด้วยกัน คือ

1. การนำตัวเองไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น (personal analogy) เช่น ให้ผู้เรียน สมมติตัวเองว่าเป็นแม่น้ำลำคลอง แล้วบอกว่านักเรียนจะรู้สึกอย่างไรเมื่อมีคนทิ้ง สิ่งสกปรกลงในแม่น้ำ นักเรียนจะบรรยาย ความรู้สึกออกมาโดยเอาความรู้สึกของตน ไปใส่ในสิ่งสมมตินั้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

2. การเปรียบเทียบทางตรง (direct analogy) โดยให้ผู้เรียนรู้จักการเปรียบเทียบ ระหว่างของ 2 สิ่ง หรือมากกว่านั้น มีลักษณะบางอย่างเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน อาจจะ

เป็นคน สัตว์ สิ่งของ พืช อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร เช่น โรงเรียนเหมือนกับสลัดผัก ในแง่ไหน การจรรยาบรรณกับการไหลเวียนโลหิตเหมือนกันอย่างไร กล่าวคือ การจรรยาบรรณ การหมุนเวียน ไม่นิ่งอยู่กับที่โดยมีถนนเป็นเส้นเลือด และมีถนนซอยต่าง ๆ มากมาย เปรียบเหมือนเส้นเลือดฝอย การเปรียบเทียบแบบนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิด ความคิดใหม่ และอาจมาแก้ปัญหาที่ต้องการได้

3. การเปรียบเทียบโดยใช้คำ 2 คำที่มีความหมายขัดแย้งหรือตรงกันข้ามกัน (compressed conflict) มาอธิบายลักษณะของคน สัตว์ พืช สิ่งต่าง ๆ เช่น ในภาษาไทย ตัวอย่างเช่น “ฉลาดในเรื่องโง่ ๆ” “สวยแต่รูปจูบไม่หอม” “คนดีที่โลกไม่ต้องการ” เป็นต้น (สุคนธ์ สินธพานนท์ และวิณา ณ ระนอง, 2545, หน้า 154-155) และสอดคล้อง กับ สุวิทย์ มูลคำ (2550, หน้า 16-21) ที่กล่าวถึง หลักในการเปรียบเทียบ ไว้ดังนี้

1. หลักการเทียบเคียง การเทียบเคียงเป็นการนำสิ่งที่จะเปรียบเทียบตั้งแต่สองสิ่ง ขึ้นไปมาวางไว้ใกล้กัน เพื่อที่จะสังเกตและพิจารณาแยกแยะส่วนประกอบของสิ่งเหล่านั้น อย่างละเอียด ว่ามีความเหมือน หรือความต่างกันตรงไหน อย่างไร ซึ่งการเทียบเคียงนั้น เหมาะสำหรับการเปรียบเทียบสิ่งที่ถ้าคุณพิจารณาแล้วคิดว่าเป็นสิ่งเดียวกัน เหมือนกันหมด หรือคล้ายกันมากที่สุด

2. หลักการจำแนกแจกแจงตามเกณฑ์ การคิดเปรียบเทียบจะเริ่มต้นจากการกำหนดวัตถุประสงค์ทางการคิดหลังจากนั้น จึงกำหนดเกณฑ์ที่จะใช้สำหรับการคิด เปรียบเทียบ ซึ่งอาจจะเป็นเกณฑ์ที่เกี่ยวกับคุณสมบัติ คุณลักษณะ รูปร่าง รูปทรง ขนาด สี คุณค่า ราคา วัตถุประสงค์การใช้งาน เกณฑ์มาตรฐานหรืออื่น ๆ

ในการกำหนดเกณฑ์ที่จะใช้สำหรับการคิดเปรียบเทียบนั้น จะต้องใช้เกณฑ์ เดียวกันเพราะจะทำให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ถ้าหาก กำหนดเกณฑ์ละเอียดมากขึ้นเพียงใดจะส่งผลให้การแจกแจงคุณสมบัติได้ละเอียดมาก ยิ่งขึ้น หลังจากการจำแนกแจกแจงตามเกณฑ์ เมื่อนำสิ่งต่าง ๆ นั้นมาเปรียบเทียบกันก็จะ ทำให้ทราบผลได้ชัดเจนว่าสิ่งใดดีกว่า ค่อยกว่า สิ่งใดครบถ้วนบริบูรณ์หรือผ่านเกณฑ์ มาตรฐาน สิ่งใดที่ยังควรปรับปรุงพัฒนา ซึ่งหลังจากได้ข้อสรุปเปรียบเทียบแล้วก็นำไปสู่การตัดสินใจเลือกในที่สุด

3. หลักการคิดยืดหยุ่น การคิดเปรียบเทียบให้ได้คือต้องอาศัยทักษะการคิดยืดหยุ่น นั่นคือไม่ติดกรอบทางความคิด หรือเคยชินในคำว่าสิ่งหนึ่งจะเท่ากันหรือไม่เท่ากันกับอีกสิ่งหนึ่งเท่านั้น เพราะอาจจะเท่ากันในรูปแบบอื่นก็ได้ จึงอย่าคิดเปรียบเทียบเฉพาะด้าน หรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งการคิดจึงควรยืดหยุ่น คิดเปรียบเทียบในลักษณะอื่น ๆ ด้วย จะทำให้พบความเหมือน ความคล้ายหรือความต่างของสิ่งที่คิดเปรียบเทียบอย่างมีเหตุผล

4. หลักการตรวจสอบก่อนตัดสินใจ ก่อนการตัดสินใจเพื่อสรุปผลว่า สิ่งที่ต้องการประเมินว่ามีผลการคิดเปรียบเทียบเป็นจริงหรือไม่ โดยเฉพาะสิ่งที่จะต้องคิดเปรียบเทียบ นั้น มีจำนวนมากหรือมีความสลับซับซ้อนมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันมาก ๆ การใช้เกณฑ์หรือเครื่องมือในการคิดเปรียบเทียบจึงช่วยมิให้ตัดสินใจผิดพลาด หรือมีโอกาสผิดพลาดน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า ประเภทและวิธีการสอนตามรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ เป็นวิธีการคิดเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมยเพื่อใช้ในการกระตุ้นความคิดใหม่ ๆ ไว้ 3 แบบ คือ การเปรียบเทียบแบบตรง (direct analogy) การเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ (personal analogy) และการเปรียบเทียบคำจำกัดความ (compressed analogy)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์

ทิสนา แคมมณี (2551, หน้า 47-48) ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ ผู้สอนให้ผู้เรียนทำงานต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนทำ เช่น ให้เขียนบรรยาย เล่า ทำ แสดง วาดภาพ สร้าง ปั้น เป็นต้น ผู้เรียนทำงานนั้น ๆ ตามปกติที่เคยทำเสร็จแล้วให้เก็บผลงานไว้ก่อน

ขั้นที่ 2 ขั้นการสร้างอุปมาแบบตรงหรือเปรียบเทียบแบบตรง (direct analogy) ผู้สอนเสนอคำคู่ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง เช่น ลูกบอล กับ มะพร้าว เหมือนหรือต่างกันอย่างไร คำคู่ที่ผู้สอนเลือกมาควรให้มีลักษณะที่สัมพันธ์กับเนื้อหาหรืองานที่ผู้เรียนทำในขั้นที่ 1 ผู้สอนเสนอคำคู่ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบหลาย ๆ คู่ และจดคำตอบของผู้เรียนไว้บนกระดาน

ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้างอุปมาบุคคลหรือเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ (personal analogy) ผู้สอนให้ผู้เรียนสมมติตัวเองเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งและแสดงความรู้สึกออกมา เช่น ถ้าเปรียบเทียบผู้เรียนเป็นเครื่องซักผ้า จะรู้สึกอย่างไร ผู้สอนจดคำตอบของนักเรียนไว้บนกระดาน

ขั้นที่ 4 ขั้นการสร้างอุปมาคำคู่ขัดแย้ง (compressed conflict) ผู้สอนให้ผู้เรียนนำคำ หรือวลีที่ได้จากการเปรียบเทียบในขั้นที่ 2 และ 3 มาประกอบเป็นคำใหม่ที่มีความหมายขัดแย้งกันในตัวเอง เช่น ไฟเย็น น้ำผึ้งขม มัจจุราชสีน้ำผึ้ง เชื้อคนีมั เป็นต้น

ขั้นที่ 5 ขั้นการอธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้ง ผู้สอนให้ผู้เรียนช่วยกันอธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้งที่ได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการนำความคิดใหม่มาสร้างสรรค์งาน ผู้สอนให้ผู้เรียนนำงานที่ทำไว้เดิมในขั้นที่ 1 ออกมาทบทวนใหม่ และลองเลือกนำความคิดที่ได้มาใหม่จากกิจกรรมขั้นที่ 5 มาใช้ในงานของตน ทำให้งานของตนมีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น

นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ (2544, หน้า 108-121) และสุคนธ์ สินธพานนท์ และวิณา ฅ ระนอง (2545, หน้า 155-156) ที่ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ว่ามี 2 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 มีลักษณะเป็นการสร้างผลงานแปลกใหม่มี 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นบรรยายสถานการณ์ปัจจุบัน ให้ผู้เรียนบรรยายสถานการณ์ปัจจุบันหรือหัวข้อบทเรียนที่ผู้เรียนมองเห็น เช่น สภาพเขาหัวโล้น ไฟไหม้ป่า สิ่งสารพัดที่แตกตื่น

ขั้นที่ 2 ขั้นการเปรียบเทียบทางตรง ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบตรงกับสิ่งอื่น ๆ แล้วเลือกอันที่ดีที่สุดมาอธิบายให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เช่น ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบไฟทำลายสรรพสิ่งต่าง ๆ แล้วสิ่งใดที่สามารถทำลายได้เหมือนไฟ เช่น น้ำ-น้ำป่า ทำลายทุกอย่างที่ขวางหน้า ความโกรธ-ทำลายทุกอย่างที่ขวางหน้า

ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบกับตนเอง ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบกับสิ่งที่เลือกในขั้นที่ 2 กับตนเอง เช่น ผู้เรียนอยากเป็นน้ำหรือไฟ

ขั้นที่ 4 ขั้นการหาคำคู่ที่มีความหมายขัดแย้งกันหลาย ๆ คู่และที่ดีที่สุด โดยหาคำจากการบรรยายในขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 คำที่ขัดแย้งกัน ให้ผู้เรียนลองคิด เช่น ร้อน-เย็น มีด-สว่าง สุข-เศร้า รัก-โกรธ เป็นต้น

ขั้นที่ 5 ขั้นการเปรียบเทียบทางตรง (ครั้งที่ 2) โดยใช้คำคู่ที่เลือกในขั้นที่ 4 เช่น ร้อนเหมือนไฟ เย็นเหมือนน้ำ โกรธเหมือนไฟไหม้ป่า

ขั้นที่ 6 ขั้นตรวจสอบปัญหาเริ่มแรก ขั้นนี้ให้ผู้เรียนย้อนกลับมาดูปัญหาเริ่มแรก โดยใช้กระบวนการเปรียบเทียบเข้าช่วย เขียนสภาพปัญหาไฟไหม้ป่ามีอันตรายรุนแรงอย่างไร ความโกรธของมนุษย์ทำให้มนุษย์เกิดการทำลายล้างซึ่งกันและกันอย่างไร

รูปแบบที่ 2 เป็นการสร้างความคุ้นเคยกับสิ่งที่ยังไม่รู้จักโดยใช้การเปรียบเทียบช่วยในการวิเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อเชื่อมโยงของที่มีความแตกต่างกันเหมือนในแบบที่ 1 ในแบบที่ 2 นี้จะใช้สิ่งของหรือสถานการณ์ที่ใกล้ตัว เช่น บ้าน รถ ร่างกายคน เปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหา มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการให้ข้อมูล ผู้สอนให้ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อใหม่หรือหัวข้อตามที่ผู้เรียนมองเห็น เช่น ให้ผู้เรียนสังเกตเครื่องปั้นดินเผา มีอะไรบ้าง เช่น หม้อ อ่าง กระจาด กระโถน

ขั้นที่ 2 ขั้นเปรียบเทียบทางตรง ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบทางตรงและบรรยายถึงเหตุการณ์เปรียบเทียบนั้น เช่น ลองเปรียบเทียบกระโถนกับกระจาดต่างกันหรือเหมือนกันอย่างไร

ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบกับตนเอง ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบหัวข้อใหม่กับตนเอง เช่น ถ้าผู้เรียนเป็นกระโถนที่ต้องรองรับสิ่งสกปรก จะรู้สึกอย่างไร

ขั้นที่ 4 ขั้นบรรยายถึงความสัมพันธ์ในส่วนที่เป็นไปได้ และอธิบายถึงการเปรียบเทียบ

ขั้นที่ 5 ขั้นบรรยายถึงความสัมพันธ์ในส่วนที่เป็นไปไม่ได้ และอธิบายว่าเปรียบเทียบใช้ไม่ได้ในส่วนตัว

ขั้นที่ 6 ขั้นการสำรวจ ให้ผู้เรียนสำรวจหัวข้อใหม่ที่ต้องการศึกษาอีกครั้ง

ขั้นที่ 7 ขั้นการเปรียบเทียบระหว่างหัวข้อใหม่กับสิ่งที่คิดค้นมาด้วยตนเอง และบรรยายถึงส่วนที่ของสองสิ่งคล้ายกัน รวมทั้งส่วนการเปรียบเทียบใช้ไม่ได้

ชาลซัย ยมดิษฐ์ (2546, หน้า 126-127) ได้กล่าวถึง ลำดับขั้นตอนรูปแบบการสอน ดังนี้ ครุณำนักเรียนเข้าสู่บทเรียนใหม่ โดยให้ข้อมูลกับนักเรียนเท่าที่จำเป็น เช่น บอกว่า จะเรียนวิชาอะไร เรื่องอะไร ให้นักเรียนเขียนเรื่องอะไร หรือวาดรูปอะไร เมื่อนักเรียน ทำงานนั้นเป็นครั้งแรกแล้วให้นักเรียนเก็บงานไว้ ต่อจากนั้นครุกับนักเรียนช่วยกันคิด เปรียบเทียบสิ่งของต่าง ๆ จนได้คำแปลก ๆ แล้วจึงนำคำแปลก ๆ นั้น มาใช้ในการเขียน เรื่องเดิมเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งรูปแบบการสอนนี้ เหมาะสำหรับการสอนเขียน การแก้ปัญหา และการสร้างงานที่สร้างสรรค์ ลำดับขั้นตอนการสอน มีดังนี้

ขั้นที่ 1 ให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นครั้งที่ 1

1.1 ครุให้นักเรียนทำงานเป็นครั้งที่ 1 โดยใช้ประสบการณ์เท่าที่เขามีอยู่

1.2 นักเรียนทำงานนั้นเป็นครั้งที่ 1 (เขียนเรียงความคำประพันธ์ คำโฆษณา)

ขั้นที่ 2 เปรียบเทียบทางตรง (direct analogy)

2.1 ครุแนะนำเป็นคู่ ๆ เพื่อให้นักเรียนเปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่น่าจะเข้ากันได้ เช่น บทกวีนิพนธ์กับรถยนต์

2. นักเรียนเปรียบเทียบแล้วเขียนคำบนกระดาน/กระดาน

ขั้นที่ 3 สมมติว่าตนเองเป็นอะไรอย่างหนึ่ง (personal analogy)

3.1 ครุให้นักเรียนเปรียบเทียบ โดยให้สมมติตนเองเป็นอะไรอย่างหนึ่งแล้ว

พิจารณาว่า ตนเองจะมีความรู้สึกอย่างไร แล้วเขียนคำบนกระดาน/กระดาน

ขั้นที่ 4 สร้างคำใหม่ที่เรียกว่า (compressed conflict) นักเรียนพิจารณาคำที่ได้จาก ข้อ 2.2 และ 3.1 แล้วนำมาผสมกันเป็นคำใหม่หรือวลีใหม่ คำหรือวลีนั้น ๆ จะต้องมีความหมายขัดแย้งกัน แต่ไม่ใช่ความหมายตรงข้ามกันอาจเพิ่มคำเชื่อมคำได้ ตัวอย่าง ไฟเย็น รักอันตราย เสรีภาพที่มีขอบเขต

ขั้นที่ 5 เปรียบเทียบตรง เป็นครั้งที่ 2 (direct analogy)

5.1 ครุให้นักเรียนเลือกคำ/วลีใหม่ ที่สร้างขึ้น

5.2 ครุให้นักเรียนเปรียบเทียบคำ/วลีใหม่ ว่าเหมือนกับอะไร เช่น เสรีภาพที่มี

ขอบเขตเหมือนการแต่งงาน

ขั้นที่ 6 ทำกิจกรรมเดิมเป็นครั้งที่ 2

6.1 ครูให้นักเรียนนำงานที่ทำในขั้นแรกมาทำใหม่เป็นครั้งที่ 2 โดยใช้คำที่เลือกในข้อ 5.1 จะได้อีกคำก็ได้

6.2 เมื่อเสร็จแล้วนำงานทั้งสองมาเปรียบเทียบกัน จากรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้
ขั้นที่ 1 ให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นครั้งที่ 1 ครูให้นักเรียนทำงานเป็นครั้งที่ 1 โดยให้เขียนเรียงความจากประสบการณ์ที่มีอยู่ จากหัวข้อที่ครูกำหนด

ขั้นที่ 2 เปรียบเทียบแบบตรง ดัดบัตรคำที่มีคำคู่กันซึ่งเป็นคำที่ไม่เข้าพวกกันเลย บนกระดานแล้วให้ผู้เรียนเปรียบเทียบว่าคำคู่กันนั้นมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร คำคู่ที่ผู้สอนเลือกมาควรมีลักษณะสัมพันธ์กับงานในขั้นที่ 1

ขั้นที่ 3 ขั้นการสร้างอุปมาหรือเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ ให้ผู้เรียนออกมาหยิบข้อความคนละ 1 ข้อความให้แต่ละคนอ่านข้อความแล้วสมมติว่าผู้เรียนเป็นสิ่งของต่าง ๆ ตามข้อความนั้น ผู้เรียนจะมีความรู้สึกเช่นไร แล้วเขียนความรู้สึกนั้นบนกระดาน

ขั้นที่ 4 ขั้นการสร้างอุปมาคำคู่ขัดแย้ง ผู้สอนให้ผู้เรียนนำคำ หรือวลีที่ได้จากการเปรียบเทียบในขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3 มาประกอบกันเป็นกลุ่มคำ หรือวลีใหม่ที่มีความหมายขัดแย้งกันและเพิ่มคำเชื่อมได้แล้วเขียนบนกระดานคำ

ขั้นที่ 5 ขั้นเปรียบเทียบตรงครั้งที่ 2 ผู้สอนให้ผู้เรียนอธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้งที่ได้ โดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่ปรากฏในชีวิตประจำวันว่าเหมือนกันอย่างไร

ขั้นที่ 6 ขั้นนำความคิดใหม่มาสร้างสรรค์ผลงาน

6.1 ให้ผู้เรียนทุกคนเขียนเล่าประสบการณ์เรื่องเดิมอีกครั้ง โดยใช้คำหรือวลีใหม่จากขั้นที่ 4 ซึ่งผู้เรียนจะใช้ก็คำก็ได้

6.2 สุ่มผู้เรียน 2-3 คนแสดงความคิดเห็นที่มีต่อผลงานเขียนทั้งสองครั้งของตนเอง

แผนที่ความคิด

ความเป็นมาของแผนที่ความคิด

โทนี บูซาน (Tony Buzan) เป็นชาวอังกฤษ เป็นผู้ได้รับริเริ่มพยายามเอาความรู้เรื่องสมองมาปรับใช้กับการเรียนรู้ของเขา โดยพัฒนาจากการจดบันทึกแบบเดิมที่จดบันทึกเป็นตัวอักษรเป็นบรรทัด ๆ เป็นแถว ๆ ใช้ปากกาหรือดินสอสีเดียวมาเป็นการบันทึกด้วยคำ ภาพ สัญลักษณ์ แบบแผ่เป็นรัศมีออกรอบ ๆ ศูนย์กลางเหมือนกับการแตกแขนงของกิ่งไม้โดยใช้สีสันทัน ต่อมาเขาก็พบว่าวิธีที่เขาใช้นั้นสามารถนำไปใช้กับกิจกรรมอื่นในชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงานได้ด้วย เช่น ใช้ในการวางแผน การตัดสินใจ การช่วยจำ การแก้ปัญหา การนำเสนอ การเขียนหนังสือ เป็นต้น ซึ่งโทนี บูซาน ได้เขียนหนังสือ *Use Your Head* (ใช้หัวคิด) และ *Get Ahead* (ใช้หัวลุย) ร่วมกับแวนด้า นอร์ธ (Vanda North) และนายรัฐญา พลอนันต์ ผู้แปลเป็นฉบับภาษาไทยซึ่งเป็นผู้นำแนวคิด วิธีการนำเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย (สุวิทย์ มูลคำ, และอรทัย มูลคำ, 2543, หน้า 1) แผนที่ความคิดเป็นการนำหลักการทำงานของสมองมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพราะการใช้ผังมโนภาพจะเกิดขึ้นได้จากการทำงานของสมองทั้ง 2 ซีก คือ สมองซีกซ้ายและสมองซีกขวา โดยสมองซีกซ้ายจะทำหน้าที่ในการวิเคราะห์ คำ สัญลักษณ์ ตรรกวิทยา ส่วนสมองซีกขวาก็จะทำหน้าที่ในการสังเคราะห์รูปแบบ สีสัน รูปร่าง ผังมโนภาพจะช่วยประหยัดเวลาในการคิดระดมสมองในเรื่องใหม่ ๆ ในเรื่องการวางแผนการสรุป การทบทวนและการจดบันทึก ซึ่งมีคุณค่ายิ่งต่อการคิด (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวัจจิง, 2546, หน้า 29)

ความหมายและความสำคัญของแผนที่ความคิด

มีผู้กล่าวถึงความหมาย และความสำคัญของแผนที่ความคิด ไว้ดังนี้

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542, หน้า 30) ได้กล่าวว่า การใช้แผนที่รูปแบบต่าง ๆ จะทำให้เห็นภาพรวมทั้งหมด เห็นความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดต่าง ๆ ซึ่งทำให้ความคิดยืดหยุ่นและเห็นภาพข้อเท็จจริงชัดเจน สามารถเก็บไว้ในหน่วยความจำได้ง่าย

ชวลีพร ฤทธิเดช (2547, หน้า 26) สรุปไว้ว่า แผนที่ความคิดเป็นเทคนิคที่ใช้ในการจัดรวบรวม สรุปเนื้อหา แสดงความคิดเห็นโดยการเชื่อมโยงความคิดรวบยอด และรายละเอียดที่สำคัญเข้าด้วยกันในรูปของแผนภูมิ หรือภาพเพื่อช่วยในการจำ

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และคารณี คำวังจิง (2546, หน้า 29) ได้กล่าวว่า แผนที่ความคิดเป็นการแสดงแผนผังมโนภาพและกระบวนการคิดตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อช่วยให้เห็นภาพรวมของเรื่องที่กล่าวถึงอย่างชัดเจน ซึ่งจะช่วยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความคิด

จันทร์เจ้า เถียรทวี (2547, หน้า 32) สรุปไว้ว่า แผนที่ความคิด เป็นแผนภาพ หรือเทคนิคกราฟิกที่แสดงออกทางด้านความคิดรอบทิศทางเป็นวิธีการของกระบวนการคิดตามธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเลียนแบบบางส่วนของสมองที่ใช้ในการเชื่อมโยง ทำให้สนุกสนาน เป็นการกระตุ้นช่วยให้ระลึกได้ง่ายเชื่อมโยงความคิดรวบยอด และรายละเอียดที่สำคัญเข้าด้วยกันในรูปของแผนภูมิสะดวกต่อความเข้าใจจดจำ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า แผนที่ความคิดเป็นการแสดงออกทางความคิดที่รอบทิศทาง โดยการเชื่อมโยงทางความคิดและความสัมพันธ์ของความคิดเป็นกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่องและสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ประเภทของแผนที่ความคิด

แผนที่ความคิดมีหลายรูปแบบซึ่งมีผู้เสนอไว้ดังนี้

ชาติรี สำราญ (2543, หน้า 43-46) เสนอรูปแบบของการทำแผนที่ความคิดไว้ 5 รูปแบบ ดังนี้

1. mind map จากแนวคิดของบุชาน ใช้ในการระดมพลังสมอง โดยบันทึกความคิดหลักไว้ตรงกลาง แล้วแตกสาขาออกไปเป็นความคิดย่อย
2. แผนที่วงกลมเหลื่อมซ้อน (overlapping circles map) ใช้ในการนำเสนอสิ่งที่เหมือนกันและต่างกัน
3. แผนที่วงกลม (a circle map) ใช้ในการเสนอขั้นตอนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันเรียงตามลำดับเป็นวงกลม

4. แผนที่ความคิดรวบยอด (a concept map) ใช้ในการเขียนแสดงความคิดรวบยอดไว้กึ่งกลาง แล้วลากเส้นให้สัมพันธ์กับความคิดรวบยอดอื่น ๆ ที่สำคัญรองลงไปหรือซับซ้อน

5. แผนที่รูปแมงมุม (a spider map) ใช้ในการเขียนแสดงความคิดรวบยอดที่สำคัญในกึ่งกลาง แล้วแตกความคิดรวบยอดย่อยออกไป

สนอง การละคร (2544, หน้า 183-188) ได้กล่าวถึง รูปแบบของแผนที่ความคิดหรือผังความคิด มีรูปแบบ ดังนี้

1. แผนภูมิแบบองค์การ (organization diagram)
2. แผนภูมิแบบใยแมงมุม (a spider diagram)
3. แผนภูมิแบบวงกลม (a circle diagram)
4. แผนภูมिवงกลมซ้อนทับ (a overlapping diagram)
5. แผนภูมิแบบเชื่อมโยงหรือปฏิสัมพันธ์ (a two-group interaction diagram)
6. แผนภูมิแบบก้างปลา (a fishbone diagram)
7. แผนภูมิแบบสายธาร (a stream diagram)
8. แผนภูมิแบบต้นไม้ (a tree diagram)
9. แผนภูมิแบบตาราง (a compare diagram)
10. แผนภูมิแบบกราฟ (a graphic diagram)

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2543, หน้า 89-92) ได้กล่าวถึง รูปแบบแผนที่ความคิด ดังนี้

1. แผนผังแบบกิ่งไม้ (branching diagram) นำเสนอโดยการเขียนความคิดรวบยอดหลักไว้ข้างบน หรือตรงกลางแล้วลากเส้นให้เชื่อมโยงกับความคิดรวบยอดอื่น ๆ ที่สำคัญรองลงไปตามลำดับ

2. แผนผังวงจร (a circle map) นำเสนอโดยการเขียนเป็นแผนผังเพื่อเสนอความสัมพันธ์เป็นขั้นตอนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันเรียงลำดับเป็นวงกลม

3. แผนผังใยแมงมุม (a spider map) นำเสนอโดยเขียนความคิดรวบยอดหลักที่สำคัญไว้ตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษแล้วเขียนคำอธิบายหรือบอกลักษณะของความคิดรองลงไปไว้ในลักษณะของใยแมงมุม

4. แผนผังก้างปลา (a fishbone map) นำเสนอ โดยเขียนประเด็นหรือเรื่องหลัก แล้วเสนอสาเหตุและผลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5. แผนผังตารางเปรียบเทียบ (a compare table map) นำเสนอ โดยการเขียนเป็นตารางเพื่อเปรียบเทียบสองสิ่งหรือสองเรื่องในประเด็นที่กำหนด

6. แผนผังรูปวงกลมทับเลื่อม (overlapping circles map) เสนอการเปรียบเทียบสองสิ่งหรือสองเรื่องมีลักษณะเหมือนกันหรือแตกต่างกัน

จากประเภทของแผนที่ความคิดที่กล่าวมา สรุปได้ว่า แผนที่ความคิดมีหลายรูปแบบด้วยกัน แผนที่ความคิดเป็นการนำเสนอความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องที่โยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกันและยังช่วยพัฒนาความคิดอย่างสร้างสรรค์และความคิดมีเหตุผล และในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแผนที่ความคิดแบบแผนผังใยแมงมุม (a spider map) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพราะแผนที่ความคิดแบบแผนผังใยแมงมุมเป็นการนำเสนอโดยเขียนความคิดรวบยอดหลักที่สำคัญไว้ตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษแล้วเขียนคำอธิบายหรือบอกลักษณะของความคิดรองลงไปไว้ในลักษณะของใยแมงมุม

ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียม ทบทวนความรู้เดิมแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้

ขั้นที่ 2 ขั้นศึกษา และวิเคราะห์ เป็นขั้นที่ครูอธิบายเนื้อหาใหม่หรือครูให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาใหม่จากสื่อการเรียนรู้ แล้วให้นักเรียนวิเคราะห์เป็นแผนที่ความคิดเป็นเนื้อหาหลัก เนื้อหารอง และเนื้อหาย่อย

ขั้นที่ 3 สร้างแผนที่ความคิดแบบใยแมงมุม (a spider map) เป็นการสร้างแผนที่ความคิดโดยตั้งหัวข้อในการเขียนหลักไว้ตรงกลาง เขียนเส้นและเขียนเนื้อหารอง แยกออกจากเส้นเนื้อหาหลักและเขียนเส้นและเนื้อหาความรู้ย่อย ๆ หรือตัวอย่างแยกย่อยจากเส้นเนื้อหาหรือความรู้รองออกไปอีก

ขั้นที่ 4 การเขียนเรื่องราวจากแผนที่ความคิด นำแผนที่ความคิดที่ได้ไปเขียนเป็นเรื่องราว และใช้คำเชื่อมเพิ่มเติม

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปและประเมินผลงานการเขียนเรียงความ

กฎเกณฑ์ของแผนที่ความคิด

รัญญา พลอนันต์ (2541, หน้า 43-48) ได้สรุปกฎเกณฑ์ของแผนที่ความคิดไว้ดังต่อไปนี้

1. เริ่มด้วยวาดรูปภาพจากศูนย์กลางตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ โดยวางกระดาษตามแนวนอน ภาพ ๆ เดียวจะสื่อความหมายแทนคำมากกว่าพินคำ ทั้งยังช่วยเชื่อมโยงความคิดทำให้พื้นความจำได้ง่ายขึ้น

2. หัวข้อสำคัญของเรื่องแตกออกจากภาพศูนย์กลาง และเขียนด้วยตัวอักษรหน้าเส้นที่แตกออกจากภาพศูนย์กลางควรหนาเรียวยาวไม่ทื่อแข็ง และเขียนด้วยอักษรหนาความยาวของคำเท่ากับความยาวของเส้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการคิด

3. เขียนคำเหนือเส้น โดยแต่ละเส้นต้องเชื่อมต่อกับเส้นอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และโครงสร้างของแผนที่ความคิด โดยแตกออกเป็นกิ่งก้านสาขาแผ่ไปอย่างไม่มีสิ้นสุด

4. ใช้รูปภาพให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ในการเขียนแผนที่ความคิด เพื่อเป็นการช่วยการทำงานของสมอง ดึงดูดสายตา และช่วยในการจำ

5. ใช้สีอย่างน้อย 3 สี ระบายตกแต่งลงบนแผนที่ความคิด เพื่อเน้นความสำคัญ และช่วยกระตุ้นกิจกรรมการใช้จินตนาการของสมอง ทั้งยังช่วยดึงดูดความสนใจด้วย

การสร้างแผนที่ความคิด นอกจากใช้เทคนิคต่าง ๆ ช่วยให้แผนที่ความคิดมีประสิทธิภาพแล้ว ยังต้องอาศัยการวางรูปแบบของแผนที่ความคิดที่ดีอีกด้วย ได้แก่

1. การใช้การเรียงลำดับขั้นของการคิด (use hierarchy) ในการสร้างแผนที่ความคิดต้องมีการเรียงลำดับการคิดก่อนและหลังในเรื่องต่าง ๆ

2. การใช้การเรียงลำดับเกี่ยวกับตัวเลข (use numerical order) การสร้างแผนที่ความคิดในงานบางอย่าง เช่น การพูด การเรียงความ และการตอบข้อสอบ ต้องมีลำดับขั้นในการเขียนหรือการพูด ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์ที่จะต้องอ้างอิงถึงขั้นตอนและช่วยในการจัดขั้นตอนการนำเสนอได้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะในการเขียนแผนที่ความคิด (mind map) ซึ่ง สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2543, หน้า 89-92) ได้กล่าวไว้ว่า

1. การสร้างภาพศูนย์กลาง การทำภาพให้น่าสนใจ ดังนี้

1.1 ภาพควรมีสี่ไม่น้อยกว่า 3 สี

1.2 ขนาดของภาพไม่ควรมีขนาดใหญ่จนเกินไป ขนาดพอเหมาะประมาณ

2 ตารางนี้

1.3 ภาพไม่จำเป็นต้องมีภาพเดียว อาจมีหลาย ๆ ภาพ หรือหลายสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น

1.4 ภาพเป็นภาพที่มีลักษณะเคลื่อนไหวก็จะดี

1.5 ไม่ควรใส่กรอบภาพศูนย์กลางเพราะ กรอบอาจจะเป็นสิ่งที่สกัดกั้น

การไหลของความคิด

2. การหาคำสำคัญ (key word) คำสำคัญควรมีลักษณะดังนี้

2.1 ควรเป็นคำเดียว วลี หรือข้อความสั้น ๆ

2.2 ควรเป็นคำที่สื่อความหมายได้ดี แสดงถึงจุดเน้น กระตุ้น ความสนใจ

ง่ายแก่การจำ

3. การหาความคิดรอง หรือการแตกกิ่ง ควรทำดังนี้

3.1 เป็นคำสำคัญที่รองลงไปหรือเป็นส่วนประกอบที่เกี่ยวกับคำสำคัญ

คำคุณูญแจ เพื่อเป็นการลงรายละเอียด

3.2 ควรเขียนบนเส้นที่ต่อออกไปแต่เส้นจะเรียวยาวไปเรื่อย ๆ

3.3 ถ้าต้องการเน้นอาจทำให้เด่น เช่น การล้อมกรอบ ใส่กล่อง หรือขีดเส้นใต้

เป็นต้น

3.4 คำ ภาพ เส้น บนสาขาเดียวกัน ควรใช้สีเดียวกัน

3.5 การแตกกิ่งไม่ควรให้เอียงไปข้างใดข้างหนึ่งควรให้สมบูรณ์ ควรแตกกิ่ง

ให้ได้ภาพแผนที่ความคิดที่สมดุล

3.6 การแตกกิ่งควรแตกทิศเฉียงมากกว่าบนล่าง

สรุปได้ว่า การสร้างแผนที่ความคิดมีกฎเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เริ่มด้วยวาดรูปภาพจากศูนย์กลางตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ ภาพ ๆ เดียวจะสื่อ

ความหมายแทนคำต่าง ๆ

2. หัวข้อสำคัญของเรื่องแตกออกจากภาพศูนย์กลาง

3. เขียนคำเหนือเส้น โดยแต่ละเส้นต้องเชื่อมต่อกับเส้นอื่น ๆ เพื่อให้เกิด

ความสัมพันธ์และโครงสร้างของแผนที่ความคิด โดยแตกออกเป็นกิ่งก้านสาขาแผ่ไปอย่างไม่มีสิ้นสุด

4. ใช้รูปภาพให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ในการเขียนแผนที่ความคิด เพื่อเป็นการช่วยการทำงานของสมอง คึงดูคล้ายตา และช่วยในการจำ

5. ใช้สีระบายตกแต่งลงบนแผนที่ความคิด เพื่อเน้นความสำคัญ และช่วยกระตุ้นกิจกรรมและดึงดูดความสนใจ

ขั้นตอนการสร้างแผนที่ความคิด

สมศักดิ์ สินธุระเวชย์ (2542, หน้า 126-127) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการทำแผนที่ความคิดไว้ดังนี้

1. กำหนดคำถามให้ผู้เรียนคิด เช่น เมื่อผู้สอนพูดถึงผู้เรียน ผู้เรียนคิดถึงอะไรบ้าง
2. ให้ผู้เรียนระดมพลังสมอง เพื่อหาสิ่งที่ผู้เรียนคิดถึงเกี่ยวกับผู้เรียน
3. เขียนความคิดรวบยอดหลักไว้ตรงกลาง แล้วแตกสาขามาเป็นความคิดรวบยอดย่อยตามลักษณะของความคิด
4. ลากเส้นเชื่อมโยงในแต่ละความคิดรวบยอด ความคิดรวบยอดที่สำคัญ จะอยู่ใกล้จุดศูนย์กลางมากกว่า ความคิดรวบยอดที่สำคัญน้อยลงไปจะอยู่ห่างจุดศูนย์กลางออกไปเรื่อย ๆ
5. ลากเส้นเชื่อมโยงให้เหมาะสม แต่ละเส้นต้องเชื่อมต่อกับเส้นอื่น ๆ
6. คำต่าง ๆ ควรมีลักษณะเป็นหน่วย เช่น หนึ่งคำต่อหนึ่งเส้น จะช่วยให้แต่ละคำสามารถเชื่อมโยงกับคำอื่น ๆ ได้ง่ายขึ้น
7. ใช้สี สีช่วยการจดจำ และจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ ใช้ลูกศร ช่วยแสดงให้เห็นว่า แนวคิดต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันอย่างไร ใช้เครื่องหมาย แสดงการเชื่อมโยงหรือมิติอื่น ๆ ใช้รูปทรงเรขาคณิต แสดงขอบเขตของคำ ที่มีลักษณะของคำที่ใกล้เคียงกัน ใช้ภาพรูป 3 มิติเพื่อให้โดดเด่น

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2543, หน้า 81) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการทำแผนที่ความคิดไว้ว่า

1. เริ่มด้วยภาพสี่ตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ ภาพ ๆ เดียวมีค่ากว่าคำพันคำ
ซึ่งยังช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และเพิ่มความจำมากขึ้นด้วย
2. ใช้ภาพให้มากที่สุด ในแผนที่ความคิดตรงไหนที่ใช้ภาพได้ให้ใช้ก่อน
คำสำคัญ (key word) หรือรหัสเป็นการช่วยการทำงานของสมองและดึงดูคสายตา
และช่วยจำ
3. ควรเขียนคำสำคัญบรรจงตัวใหญ่ ๆ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่
เพื่อว่าเมื่อย้อนกลับมาอ่านใหม่จะได้ภาพที่ชัดเจน สะดุดตา อ่านง่าย ชัดเจนจะช่วยให้
เราสามารถประหยัดเวลาได้เมื่อย้อนกลับมาอ่านใหม่อีกครั้ง
4. เขียนคำสำคัญเหนือเส้นต้องเชื่อมต่อกับเส้นอื่น ๆ เพื่อให้แผนที่ความคิดมี
โครงสร้างพื้นฐานรองรับ
5. คำสำคัญ ควรมีลักษณะเป็นหน่วย โดยคำสำคัญ 1 คำต่อเส้น 1 เส้น คำละเส้น
เพราะจะช่วยให้แต่ละคำเชื่อมโยงกับคำอื่น ๆ ได้อย่างอิสระเปิดทางให้ (mind map)
คล่องตัวและยืดหยุ่นมากขึ้น
6. ระบายสีให้ทั่ว (mind map) เพราะสีช่วยยกระดับความจำ เพลินตา กระตุ้น
สมองซีกขวา
7. เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ควรปล่อยให้หัวใจมีอิสระมากที่สุด
เท่าที่จะเป็นไปได้ อย่ามัวคิดว่า จะเขียนลงตรงไหนดีหรือว่าจะใส่หรือไม่ใส่อะไรลงไป
เพราะล้วนแต่จะทำให้งานล่าช้าอย่างน่าเสียดาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนองานวิจัยในประเทศ และต่างประเทศ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

เสถียร ณ เชียงใหม่ (2541) วิจัยเรื่อง ผลการใช้ผังมโนภาพที่มีต่อการเขียน
เรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนการเขียน

เรียงความโดยใช้ผังมโนภาพมีความสามารถในการเขียนเรียงความแตกต่างจากนักเรียนที่เรียนการเขียนเรียงความปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วีรนุช โจมพรหม (2542) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเรียงความที่สอนโดยใช้ผังมโนภาพและสอนตามปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดสวายสออำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนเขียนเรียงความโดยใช้ผังมโนภาพมีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเรียงความสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เรียนเขียนเรียงความโดยใช้ผังมโนภาพมีพัฒนาการความสามารถทางการเขียนเรียงความสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พัชรา อภิชาติมานนท์ (2543) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ใช้แถบบันทึกเสียงและแถบวีดิทัศน์เป็นสื่อการสอน โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองทั้งสองกลุ่มมีการพัฒนาการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ในระดับที่สูงขึ้นทั้งสองกลุ่มมีความสามารถในการเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์ไม่แตกต่างกันที่ระดับ .05

นวลเพ็ญ พุมรินทร์ (2546) วิจัยเรื่อง ผลการใช้แผนที่ความคิดที่มีต่อการพัฒนาการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเมืองนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการของผลงานการเขียนแผนที่ความคิดดีขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเรียงความของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แผนที่ความคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัฒนา วิจิตชาญ (2546) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบเทคนิคการสร้างแผนที่ความคิดและวิธีสอนเพื่อการสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบเทคนิคการสร้างแผนที่ความคิดและวิธีสอนเพื่อการสื่อสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่สอนโดยวิธีสอนแบบเทคนิคการสร้างแผนที่ความคิดสูงกว่านักเรียนที่สอนด้วยวิธีสอนเพื่อการสื่อสาร

จันทร์เจ้า เถียรทวี (2547) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนวิชาภาษาไทยเรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนโดยวิธีการแผนที่ความคิดกับการเรียนแบบร่วมมือ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยวิธีการสอนแผนที่ความคิดกับการเรียนแบบร่วมมือมีความแตกต่างกัน โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีการแผนที่ความคิดสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบการเรียนแบบร่วมมืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชวลีพร ฤทธิเดช (2547) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องชนิดของคำในภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้และไม่ใช้แผนที่ความคิด ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องชนิดของคำในภาษาไทยของนักเรียนที่จัดการเรียนรู้โดยใช้แผนที่ความคิดสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่จัดการเรียนรู้โดยไม่ใช้แผนที่ความคิด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จำนง อักษร (2548) วิจัยเรื่อง ผลการสอนโดยใช้วิธีการสอนจินเนคติกส์ที่มีต่อความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสอนแบบจินเนคติกส์ในวิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความสามารถทางการเขียนคำ วลี และประโยคในเชิงสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประยงค์ เลพล (2546) วิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์โดยใช้กิจกรรมจินเนคติกส์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการสอนเขียนเรียงความเชิงสร้างสรรค์โดยใช้กิจกรรมจินเนคติกส์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ความสัมพัทธ์ระหว่างกระบวนการและผลลัพธ์ 81.95/83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สัมฤทธิ์ บุญนิยม (2548) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องพืชและสัตว์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนด้วยวิธีสอนใช้แผนที่ความคิดกับ

วิธีสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพืชและสัตว์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สอนโดยวิธีสอนโดยใช้แผนที่ความคิด และวิธีสอนตามคู่มือครูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัฒน์ วิจิตชาญ (2546) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบเทคนิคการสร้างแผนที่ความคิดและวิธีสอนเพื่อการสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเพื่อความเข้าใจภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบเทคนิคการสร้างแผนที่ความคิด และวิธีสอนเพื่อการสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

อุไร วุฒิลิทธิ (2541) วิจัยเรื่อง ผลการผลการใช้แบบฝึกการเขียนสร้างสรรค์ที่มีต่อความสามารถทางการเขียนสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสามแยกบ้านเนียง (สิทธิพันธ์อนุกุล) อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีผลงานการเขียนในด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านวิธีการเขียน ด้านการใช้ภาษา และด้านกลไกการเขียนอยู่ในเกณฑ์ดีและนักเรียนมีความสามารถทางด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กรรณิการ์ ดิสันเทียะ (2548) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้วิธีสอนแบบเน้นกระบวนการปฏิบัติกับวิธีสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทยของนักเรียนที่ใช้วิธีสอนแบบเน้นกระบวนการปฏิบัติสูงกว่านักเรียนที่ใช้วิธีสอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทยของนักเรียนที่ใช้วิธีสอนแบบเน้นกระบวนการปฏิบัติกับวิธีสอนตามคู่มือครู หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทยของนักเรียนที่ใช้วิธีสอนแบบเน้นกระบวนการปฏิบัติกับวิธีสอนตามคู่มือครู หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปนางฐิตยา จงหม่ง (2549) วิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ผังมโนภาพ ผลการวิจัยพบว่า ได้แผน การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ผังมโนภาพผ่านสื่อ เช่น รูปภาพ โฆษณา เพลง ข่าว นิทาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 แผน ใช้เวลา เรียนแผนละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 1 ชั่วโมงหลังจากที่เรียนโดยแผนการจัดการเรียนรู้ การเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ผังมโนภาพแล้วนักเรียนมีทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยได้เฉลี่ยรวมเท่ากับ 74.17 ซึ่งผ่านเกณฑ์ 70%

พรทิพย์ ประการแก้ว (2543) วิจัยเรื่อง การใช้ชินเนคติกส์ช่วยสร้างความคิดใน การเขียนความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดในการเขียนความเรียงเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนหลังได้รับการสอนโดยใช้ ชินเนคติกส์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความก้าวหน้า ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

ปิยธิดา บัวประเสริฐยิ่ง (2550) วิจัยเรื่อง การใช้กลวิธีการคิดเชิงมโนภาพเพื่อ ส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษและความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียน โปรแกรมภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจในการอ่าน ภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังจากได้รับการสอนโดยใช้กลวิธีการคิดเชิงมโนภาพเพิ่มขึ้น และผ่านเกณฑ์ที่กำหนดคือ ร้อยละ 50 และความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิง สร้างสรรค์ของผู้เรียนหลังจากที่ได้รับการสอนโดยใช้กลวิธีการคิดเชิงมโนภาพเพิ่มขึ้น และร้อยละ 26.66 ของนักเรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับ ดีมาก ร้อยละ 40 อยู่ในระดับดี และร้อยละ 33.33 อยู่ในระดับพอใช้

เดือนใจ ทรงกำพล (2550) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียน สร้างสรรค์และเจตคติต่อวิชาภาษาไทยของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์การเขียนสร้างสรรค์ของกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อ สิ่งพิมพ์กับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์มีคะแนนเฉลี่ย

สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ และผลการวิจัยพบว่าเจตคติต่อวิชาภาษาไทยของกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์กับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติไม่แตกต่างกัน

จิรภรณ์ เดชนาเกร็ด (2549) วิจัยเรื่อง *การใช้ภาพการ์ตูนเพื่อสร้างเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ใช้ภาพการ์ตูนเป็นสื่อในการเสริมสร้างการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีคะแนนเฉลี่ยทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อน

วิภาจดี วิภาวิน (2543) วิจัยเรื่อง *การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สื่อประสม* ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้สื่อประสม มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้สื่อประสม พบว่า นักเรียนร้อยละ 96.35 มีความคิดเห็นที่ดี โดยนักเรียนมีความรู้สึกชอบและต้องการให้นำกลับมาใช้เป็นสื่อการสอนอีก นักเรียนรู้สึกสนุกสนานกับการเรียนการสอน นักเรียนสนใจและอยากเรียนรู้ต่อไปมากขึ้น และนักเรียนเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น

สายตา ปาลี (2546) วิจัยเรื่อง *การสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้หนังสือพิมพ์รายวันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้หนังสือพิมพ์รายวันเป็นสื่อการสอน มีความสามารถทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยคะแนนเฉลี่ย ก่อนและหลังการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พิมพ์ประไพ ฐวีวงศ์ (2543) วิจัยเรื่อง *การใช้กิจกรรมนิทานเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* ผลการวิจัยพบว่า แผนการสอนการใช้กิจกรรมนิทานเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทำให้นักเรียนแสดงออกทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบของนิทานได้ และความก้าวหน้าทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

Kleiner (1991) ศึกษาเรื่อง ผลของการฝึกใช้จินเนคติกส์ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในวิชาวิทยาศาสตร์ โดยทดลองกับนักเรียนเกรด 4 และเกรด 5 ในวิชาวิทยาศาสตร์ จำนวน 58 คน การทดลองแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองใช้จินเนคติกส์ช่วยในการเรียนรู้เนื้อหา และกลุ่มควบคุมเรียนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองซึ่งใช้จินเนคติกส์ช่วยในการเรียนรู้เนื้อหาสามารถอธิบายมโนทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ได้ดีกว่ากลุ่มควบคุม นอกจากนี้ยังพบว่า จินเนคติกส์ทำให้นักเรียนเพิ่มพูนความรู้ทางด้านคำศัพท์ ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียน และช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนได้เป็นอย่างดี ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน

Hartl (1992) ศึกษาเรื่อง การแก้ปัญหาที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ (creative problem-solving) และใช้การเปรียบเทียบที่ไกลตัว (remote analogs) ด้วยวิธีจินเนคติกส์ โดยทดลองสอนกับนักศึกษาผู้ใหญ่ จำนวน 4 กลุ่ม โดยใช้วิธีแก้ปัญหา และใช้วิธีจินเนคติกส์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ใช้กลวิธีจินเนคติกส์ สามารถแก้ปัญหาได้ดีกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้จินเนคติกส์ ซึ่งผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การเรียนแบบใช้การแก้ปัญหานั้นจะเกิดผลดีหากใช้วิธีจินเนคติกส์